

BẠCH ĐÀN LIỄU

NHÂN VẬT

ÔNG LƯỢNG	Ngoài 50 tuổi
BÀ LƯỢNG	Xấp xỉ tuổi chồng
ĐỘ	Con trai ông bà Lượng, là thanh niên, công nhân giao thông
PHÁI	Nữ thanh niên xung phong, chi ủy viên.
LIỆU	Người yêu của Độ sau đi lấy chồng khác.
QUYÊN	Phó chủ tịch xã phụ trách nội chính
CỤ THẢO	Ông lão hàng xóm
CHỊ THANH	Bí thư Đảng ủy xã.

Hai hồi kịch diễn ra cùng một địa điểm, từ đầu mùa hè đến cuối mùa đông. Nhà ông bà Lượng. Ngày hè. Buổi sáng. Hai cây Bạch đàn trước cửa ánh lên màu vỏ trắng bạc. Thụ Bạch đàn liễu cây tơ, mỡ màng...

PHẦN GIỚI THIỆU

Tất cả các nhân vật đứng xếp hàng trên sân khấu. Độ bước ra khỏi hàng người. Đó là một người con trai thông minh, mặc đồng phục công nhân.

ĐỘ: (*Đứng nghiêm chào khán giả*) - Tôi là một công nhân giao thông. Nhưng câu chuyện hôm nay không kể về đơn vị tôi. Chuyện gia đình tôi, nhưng bắt đầu từ tôi. Việc xảy ra, tôi không hề biết; khi ở đơn vị về thăm nhà, hiểu rõ được đầu đuôi câu chuyện thì sự việc đã thành đáng tiếc.

LIỆU: - Tôi là người yêu của anh ấy. Cho đến tận bây giờ tôi vẫn không thể nào quên được chuyện cũ. Tôi cũng chỉ là nạn nhân thôi.

PHÁI: - Tôi là người chứng kiến. Hồi ấy tôi về làng là để xác minh lý lịch cho đồng chí Độ.

ÔNG LƯỢNG: - Chuyện chính là ở vợ chồng tôi.

BÀ LƯỢNG: - Đã lâu chúng tôi không nhắc lại chuyện này nữa. Ấy vậy mà có lúc giật mình tỉnh giấc, nghĩ đến chuyện cũ tôi không sao ngủ được. Cái nhà ông Quyền đã bị cách chức từ lâu rồi.

QUYỀN: - Vâng, hồi ấy tôi còn là phó chủ tịch xã. Tôi đã bị tòa án truy tố. Cũng may mà tôi kịp hối hận ngay. Bây giờ điều dẫn vật tôi nhiều nhất là những việc làm sai của tôi đã ảnh hưởng không nhỏ đến uy tín chính quyền ta.

ÔNG LƯỢNG: - Việc qua đi đã lâu rồi.

PHÁI: - Nhưng chuyện kể lại vẫn còn có ích chứ.

ÔNG LƯỢNG: (*Với vợ*) - Hôm ấy là ngày bao nhiêu nhỉ?

PHÁI: (*Lật từng trang giấy sổ*) - Tôi có ghi lại đây, hai mươi lăm tháng bảy năm 1968, tôi về xác minh lý lịch cho đồng chí Độ.

ÔNG LƯỢNG: - Vâng, gần năm năm nay rồi. Đồi Bạch đàn liễu trông lại đã to thế kia. Hôm ấy mới sáng ra mà trời đã nẫu lăm. Phía

đăng Đông chân mây ráng đỏ lừ như có đám cháy. Hợp tác họ đang bàn củng cố lại trại chăn nuôi, nêu việc ám muội đã lâu rồi. Bà con cũng yêu cầu làm sáng tỏ... Hơn nữa lại vừa có một lá đơn nặc danh gửi lên... *(Với vợ)* - Bà đang làm gì nhỉ?

BÀ LƯỢNG: - Tôi đứng ở chỗ này. Còn ông thì cứ dăm dăm nhìn sang hàng xóm kia. Chuyện gì làm xôn xao bên ấy?

ÔNG LƯỢNG: *(Hồi lâu mới trả lời)* - Hợp... Lại bàn chuyện trại chăn nuôi.

BÀ LƯỢNG: - Hợp, sao hôm nay không thấy bảo nhà ta?

ÔNG LƯỢNG: - Tôi không sang.

BÀ LƯỢNG: - Ô hay... Nếu không có mặt mình ở đấy...

ÔNG LƯỢNG: - Rồi thì giờ có mặt.

BÀ LƯỢNG: *(Chạy lại)* - Ông sang đi... Ông sang họp đi.

ÔNG LƯỢNG: - Đã bảo là tôi không sang.

BÀ LƯỢNG: - Biết cái thế không làm gì được, họ cứ lặng thinh đi, nói ra giờ trắng giờ đen. Đụng vào người có quyền thế họ mới cột vào cho.

ÔNG LƯỢNG: - Nước đời nó khó lắm.

BÀ LƯỢNG: - Lúc nào ông cũng làm ra vẻ ta đây thâm thúy.

ÔNG LƯỢNG: - Rồi bà xem.

BÀ LƯỢNG: - Lá thư trước thằng Độ viết về cú khảo mẹ mãi: “U nói thật với con đi! Việc ở trại lợn thấy u có dính líu gì vào đấy không?... Biết tin hợp tác chuyển thấy đi làm việc khác, suốt mấy đêm liền con không ngủ được...”

ÔNG LƯỢNG: - Rút chân ra khỏi được là may... *(Ngừng)* - Bà nên bảo nó là bố anh ta có chịu nhịn cũng là vì anh ta.

BÀ LƯỢNG: - Dào... Biết bố nó chịu thế thì nó chả hỏi... *(Vùng vằng)*
- Mắt tôi trông thấy mà mình cứ im lặng chịu tiếng oan được à?

ÔNG LƯỢNG: - Tôi đã bảo bà thôi.

Phái đến. Cô khoác ba lô đứng ngó nhìn lên hai cây Bạch đàn như ngập ngừng rồi đi thẳng vào hỏi.

PHÁI: - Chào hai bác... Đây là gia đình anh Độ phải không?

BÀ LƯỢNG: - Chị là...

PHÁI: - Hai bác là thân sinh anh Độ?

ÔNG LƯỢNG: - Vâng, vợ chồng tôi...

PHÁI: (*Đặt ba lô xuống, tươi cười*) - Cháu cùng công tác chỗ anh Độ.

Bà Lượng cuống quýt chạy ra.

BÀ LƯỢNG: - Chị ở một chỗ với em nó ra đây?

PHÁI: - Vâng.

BÀ LƯỢNG: - Em nó có khỏe không?

PHÁI: - Dạ, anh ấy khỏe.

BÀ LƯỢNG: - Người có khá không?

PHÁI: - Dạ, khá.

BÀ LƯỢNG: - Chị về đây hẳn là em nó có biết chứ?

PHÁI: - Vâng.

BÀ LƯỢNG: - Em nó có nhắn gì vợ chồng tôi không?

ÔNG LƯỢNG: (*Cắm đến đũa tận tay Phái chiếc quạt*) - Bà hỏi thì cũng phải để cho chị ấy kịp thở nữa chứ.

BÀ LƯỢNG: - Cha con đẻ nó. (*Ngốt ngát khóc*) - Đi gần ấy năm trời mà gan góc, chẳng ngó ngàng gì đến nhà.

ÔNG LƯỢNG: (*Nhìn vợ*) - Rõ buồn cười chưa kia.

BÀ LƯỢNG: - Chị bảo, ngóng con cả đêm. Con mắt cứ để tận ngoài ngõ. Đêm nằm nghe tiếng máy bay ì ì ở mạn trong là tôi cứ ra cửa ngói ngóng.

PHÁI: (*Khúc khích cười*) - Ôi, thật đúng như mẹ cháu. Nhưng xa thế làm sao nghe được tiếng bom ở phía chúng cháu.

ÔNG LƯỢNG: - Khốn khổ. Nào bà ấy có đi đâu xa bao giờ... Nhìn thấy quả bưởi quả na trong vườn chín cây đã nhớ con ngơ ngẩn cả người.

PHÁI: - Bữa qua về thăm nhà, cháu cứ tắt bờ mương mà đi cho nhanh. Mới trông thấy cái đầu hồi đã gọi mẹ lạc cả tiếng. Vậy mà đến hôm nay đã nhớ trong ấy, cứ ước, giá có cánh bay vào thì phải.

ÔNG LƯỢNG: - Đấy nhá... Cứ thương mãi là họ nhớ nhà.

PHÁI: - Cũng nhớ nhà chứ cơ. Nhưng xa đơn vị thì chẳng ai muốn cả.
(*Ngừng*) - Thắng lợi hoàn toàn là chúng con kéo nhau về hết. Về là ở hẳn nhà... Đuổi chúng con cũng chẳng đi nữa kia.

BÀ LƯỢNG: - Là các anh các chị cứ nói dễ chúng tôi thế, chứ đã biết bao giờ tới nơi.

PHÁI: (*Sôi nổi*) - Gần lắm rồi bác ạ.

BÀ LƯỢNG: - Thật vậy như.

PHÁI: - Cứ nhìn mặt đường là chúng con biết thắng lợi tới nơi rồi.
Thắng to hay thắng bé cũng cứ nhìn những đoàn xe đi trên đường là đoán được... Chưa bao giờ chúng con để đường tắc một ngày.

Cô hàng xóm ghé mắt nhìn vào cửa thấy Phái. Cô đã định ra.

BÀ LƯỢNG: (*Gọi theo*) - Vào trong này em.

LIỆU: (*Ngượng ngùng đưa cho bà Lượng dẫn vở*) - Cháu đi chợ về thấy có hàng vở ngon...

BÀ LƯỢNG: - Tiền ở đâu mà cứ mua cho bà luôn thế vậy.

LIỆU: (*Nhìn sang phía Phái sẽ cúi đầu*)

BÀ LƯỢNG: - Chị ấy ở chỗ Độ về.

LIỆU: - Vậy cơ?

PHÁI: (*Đon đả*) - Vào trong này đi.

LIỆU: - Để khi khác, em đang bận.

BÀ LƯỢNG: - Hăng vào một lát đã, vội gì nào. (*Phái kéo tay Liệu ngồi xuống giường*) - Chị em ngồi chơi nhé. (*Với Phái*) - Đã về đến đây là phải ở chơi vài ba ngày cho bố (*Bà Lượng vào nhà*).

LIỆU: - Chị ở cùng một chỗ với anh Độ?

PHÁI: - Hai đứa cùng một đơn vị.

LIỆU: (*Ngước nhìn Phái*) - Vậy cơ...

PHÁI: - Khác xã nhưng gần làng. Mình ở trên Thượng Nam.

LIỆU: - Chắc là thân nhau lắm.

PHÁI: - Anh ấy cứ dặn mãi là thế nào cũng sang cho chị biết. Chị có gửi gì cho anh Độ không?

LIỆU: - Chị bảo chúng em ở nông thôn thì có gì mà gửi. Là em sang chơi với hai bác đây thôi. *(Ngừng, yên lặng, rồi ngược lên nhìn Phái)* - Còn thì nếu tiện, cùng ở chung một chỗ chị cho em gửi lời bảo: Có một cô hàng xóm tên là Liệu; cô ấy hỏi thăm anh Độ.

PHÁI: *(Quay lại ngạc nhiên)* - Kia... chính cậu là Liệu đấy à... Vậy mà chẳng nói ngay. *(Nhìn Liệu tím tím cười)* - Bây giờ mới gặp, những chuyện về Liệu thì mình nghe luôn. Anh Độ bảo: Liệu kín đáo chứ chả bộc tuếch như bọn mình.

LIỆU: - Em mà kín đáo ấy cơ?

PHÁI: - Anh Độ bảo năm nay Liệu vào đại học. *(Ngừng, nhìn Liệu)* - Thấy các bạn học lên được mình rất mừng.

LIỆU: - Em ở nhà sản xuất chị ạ.

PHÁI: - Sao đương có điều kiện học lại bỏ?

Ông Lượng ra vườn trẩy mấy quả ổi về.

ÔNG LƯỢNG: - Chị ở xa về mà cứ nghe mãi chuyện của chúng tôi thêm bận lòng.

PHÁI: - Là chuyện gì thế?

LIỆU: - Nói chuyện khác đi cho vui.

PHÁI: - Ờ kìa!

ÔNG LƯỢNG: - Tôi hỏi thăm chị thế này không phải: Anh Độ nhà tôi từ hồi vào trong ấy công tác, anh ấy làm ăn có khá không?

PHÁI: - Vừa rồi báo của ngành đã viết về anh ấy. Cháu có cắt bài báo đem về biểu bác đây. *(Chỉ bài báo)* - “Ba năm liền bám trọng điểm”

Ông Lượng ý tứ đặt tờ báo cạnh Liệu.

PHÁI: - Thương nhau lắm kể nào cho xiết. Đội bảo dưỡng chúng mình ở chót vót trên đỉnh núi. Nước uống phải chia nhau từng giọt. Vậy mà anh ấy đi cả ngày đường núi kiếm nước cho bọn mình khi cần dùng.

LIỆU: - Các chị được anh ấy chiều vậy cơ.

PHÁI: - Nhưng cũng chẳng bằng bọn mình quý anh ấy.

LIỆU: - Lại thế nữa.

PHÁI: (*Đứng lên nhìn căn nhà, giọng hồn nhiên*) - Lần đầu tiên mình về đây. Vậy mà sao cái gì mình cũng thấy như thân quen từ bao giờ. Đến nỗi tìm nhà cũng chẳng cần hỏi thăm đường nữa.

LIỆU: - Thương nhau thì lạ cũng thành quen chị ạ.

PHÁI: - Hay là ngày nào mình cũng nghe anh ấy kể: Anh ấy bảo từ đầu xóm đã nhìn thấy hai cây Bạch đàn rồi. Cây Bạch đàn này chính tay anh ấy xin của vườn ươm trên huyện về trồng. (*Ngừng*) - Chán quá! Cây ổi mỡ đã chặt rồi.

LIỆU: - Chị cũng biết cây ổi mỡ.

PHÁI: - Hồi nhỏ đã một lần anh ấy trèo lên cây ổi, bội thực, không xuống được. Hai bác lại tưởng ma làm.

LIỆU: - Lần này chị về có việc hay về thăm gia đình vậy cơ?

PHÁI: - Bọn mình thường gọi anh ấy là con sóc của đường đèo biên giới. Đêm hôm, mưa bão vừa ngớt, là đã thấy anh ấy ở mặt đường rồi. (*Ngừng một lát*) - Anh ấy đương là đối tượng, mấy năm liền là chiến sĩ thi đua của đơn vị đấy bác ạ.

ÔNG LƯỢNG: (*Ngẩng lên nhìn Phái chăm chú*) - Thật vậy như?

PHÁI: - Anh ấy xứng đáng bác ạ.

ÔNG LƯỢNG: (*Nói một mình*) - Thì ra trời có mắt thật.

PHÁI: - Bác nói sao?

ÔNG LƯỢNG: - Thực tình nói có chị thế này: Ví thử em nó có ở quê thì cũng chả thể cất đầu lên được.

PHÁI: - Sao thế ạ?

ÔNG LƯỢNG: - Ở địa phương chúng tôi đây nó phức tạp lắm. Họ mà đã... thì... thì...

PHÁI: - Nhưng họ thù gì nhà ta vậy cơ?

ÔNG LƯỢNG: - Chuyện cũng đã qua lâu rồi. Hồi tôi còn làm ở trại lợn. Cơ nghiệp hợp tác mà họ cứ làm quá là của nhà họ. Hôm nay: ông ấy vác vài cây chuối, lấy vài yến gạo. Lợn nó có biết cãi đâu.

Con lợn nuôi ba bốn vụ chỉ thấy đầu, chẳng thấy mình đâu... Mai nhà có công có việc bế vào con lợn con, bê ra con lợn to đi thịt. Lợn trại thì cốt đủ đầu là được. Xã viên họ độc mĩa chúng tôi là lợn nuôi thành chuột. Nhưng tệ nhất là nhà ông ta gần trại, mà vịt thì cả bầy. Nhớ bữa lợn ăn chúng xông về. Cái giống vịt nó tấp thì lợn không lại được. Mỗi vụ nhà ông ta thu bạc nghìn tiền vịt mà thóc chả mất một hạt. Bữa ấy, đứng canh cho lợn ăn, tức quá cầm thanh củi tôi quăng, què mất hai con.

PHÁI: - Phá của hợp tác, bác làm thế là đúng.

ÔNG LƯỢNG: - Ông ấy ra trông thấy cứ cười tươi như không... Nhưng bụng thì lão thù từ đấy.

PHÁI: - Họ làm gì nổi mình.

BÀ LƯỢNG: - Nếu nói làm gì thì thật ra họ cũng chẳng làm gì. Gặp nhau ở đường họ vẫn cứ chào hỏi tử tế vậy. Nhưng chỉ khổ cái, có quyền lợi gì thì họ quên; có đợt dân công thủy lợi, đã điều vào thì...

PHÁI: - Bác phải kiện chứ.

BÀ LƯỢNG: - Họ có ăn đi đâu mà kiện... Thôi thiếu là vì nhiều xã viên vay ăn chưa có trả. (Cười) - Cơm không ăn gạo còn đó.

PHÁI: - Nhưng mình nhịn không mà chờ được.

ÔNG LƯỢNG: - Vậy.

BÀ LƯỢNG: - Còn ông này thì đến đợt học tập kiểm tra tài sản, thóc thiếu, lợn thiếu. Vậy là họ cột trách nhiệm vào cho mình, cho ra trại, về đội sản xuất.

PHÁI: - Thế còn người phụ trách?

ÔNG LƯỢNG: - Anh ta cũng bị kỷ luật: đưa lên xã, phụ trách xây dựng.

PHÁI: - Kỷ luật đưa lên ả?

ÔNG LƯỢNG: - Vậy... Công việc ấy bỗng lộn lại khá hơn ở trại lợn nhiều.

BÀ LƯỢNG: - Quanh quần chỉ hợp tác là chịu thiệt... (Ngừng) - Anh Độ nhà tôi hồi đi thoát ly, đã khốn khổ mấy dạo về giấy tờ đấy chứ.

ÔNG LƯỢNG: - Nên chúng tôi có kinh nghiệm rồi. Cứ ngậm miệng ăn tiền. Họ có ức hiếp một tí thì cứ nín đi mà chịu. Quấy lắm, sây vậy.

PHÁI: - Chết... Vậy là mình nuông cho kẻ làm bậy ả?

ÔNG LƯỢNG: - Thôi... Chuyện đến tai họ, các chị khác xã thì họ chẳng làm gì được. Nhưng chúng tôi còn sống ở đây.

PHÁI: - Đến hôm nay cháu mới biết có những chuyện như thế.

ÔNG LƯỢNG: - Cũng coi chị như người nhà tôi mới dám nói. Ngay con em Liệu đấy, con trai ông ta hỏi không ưng thì đổ mà xin được dẫu để vào đại học.

PHÁI: (*Nhìn lại phía Liệu*) - À... thì ra chuyện như thế. Vậy mà Liệu yên lặng được ả?

LIỆU: - Chưa cảm ơn họ, họ có thể trách mình nữa ấy.

PHÁI: - Chuyện thế mà Liệu vẫn còn có thể đùa được.

LIỆU: - Là em nói thật đấy chứ cơ. Em được phổ biến là xã chiếu cố thành phần trong sạch, nên xã muốn giữ lại, bổ sung vào đội ngũ cán bộ. Chị bảo còn thắc mắc thế nào được nữa. (*Túm túm cười*) - Hiện tại vẫn còn vất vưởng thế này là vì xã còn phải nghiên cứu, sắp xếp đấy chứ.

PHÁI: - Các đồng chí khác chẳng lẽ họ làm ngơ đi sao?

ÔNG LƯỢNG: - Người tốt vẫn có chứ. Nhưng rồi có làm nên nổi chuyện gì không, hay đánh rần giữa khúc thì chị bảo...

Ông lão hàng xóm sang. Ông cụ phúc hậu, vui tính.

PHÁI, LIỆU: (*Đứng dậy*) - Chào cụ ạ.

CỤ THẢO: - Cả cô Liệu cũng sang bên này à... Chẳng trách bảo thời mới, không bù cái thời chúng tôi. Tôi đi hỏi bà ấy vậy mà mãi lúc cưới, bà ấy còn nhờ chị bạn chỉ cho xem chồng đâu. Phải cô tinh nghịch, họ chỉ ngay vào cái anh méo mồm, thế là khóc khóc quá.

PHÁI: (*Bật cười*) - Cụ nói thế.

CỤ THẢO: - Tôi nói gian tôi phải tội. Mấy lần tôi sang, cứ thẹn không dám nhìn mà.

LIỆU: (*Bưng bát nước đến*) - Cụ xơi nước.

CỤ THẢO: - Chị mặc tôi. (*Nhìn Liệu*) - Nhưng Độ nó đi vắng, mà vẫn biết chạy đi chạy lại trông nom ông bà như thế này là ngoan. (*Với ông Lượng*) - Sao sáng nay không thấy ông sang họp?

ÔNG LƯỢNG: - Bạn quá.

CỤ THẢO: - Hoài!

ÔNG LƯỢNG: - Có chuyện gì vậy ạ?

CỤ THẢO: - Chết chưa... Việc tẩy đình mà ông bà ngôi nhà. Cải tiến quản lý lần này, phương án sản xuất để ra củng cố trại chăn nuôi, mở rộng ra thành ngành chính, cân đối với trồng trọt.

BÀ LƯỢNG: - Ý bà con ra sao?

CỤ THẢO: - Cái lý thì ai cũng phải nhận ra ngay. Năng suất mấy vụ này không nhích được cũng bởi chăn nuôi kém. Đây là chưa nói đến thịt bán nghĩa vụ chẳng xuất chuồng được con nào, mà tiền nợ ngân hàng thì cứ chồng đống lên mãi. Giờ nói đến việc củng cố lại ai mà không tán thành. Ấy vậy nhưng cũng lắm ý kiến. Ổi người còn hồ nghi: Lợn trại hợp tác người ta tặng trọng đều sáu bảy cân hơi một tháng. Lợn trại mình vào khiêng... ra bể. Lợn nuôi thành chuột, răng nhọn như cái đình... Hàng chục mẫu để cho chăn nuôi mà lợn chỉ nặng về nhai củ chuối... Sợ nhất là cái dịch nước sôi.

PHÁI: (*Ngõ ngàng*) - Cái gì?

CỤ THẢO: - Trại vắng vẻ mà cán bộ xuống, muốn tiết canh nháy trại trường một cái. Con nào chắc thịt nhất thì gạt sang chuồng “xử lý”, vu cho lợn bệnh là xong ngay. Ăn chả hết thì lá chuối gói mang về.

PHÁI: - Vậy thì có người hồ nghi là phải quá.

CỤ THẢO: - Bà con cũng nhắc đến chuyện ông.

ÔNG LƯỢNG: - Rồi giờ có mắt cụ ạ.

CỤ THẢO: - Hà tất phải đợi giờ. Mắt xã viên họ còn tinh bằng vạn. Nhiều người bảo là ông chịu tiếng oan.

ÔNG LƯỢNG: - Sao?

CỤ THẢO: - Còn sao, sao với giảng thì ở trên trời kia chú. Tôi với ông ở kề vách nhau mà biết chuyện tôi cú rưng rờ đổ đốt... Người ta áp bức cho vậy mà ông bà cứ để yên được.

ÔNG LƯỢNG: (*Đến gần hỏi thăm*) - Nhưng ai nói với cụ chú?

CỤ THẢO: - Một đồng chí trong viện Kiểm sát hỏi tôi.

ÔNG LƯỢNG: - Sao họ biết?

CỤ THẢO: - Thì ông bà không nói mà lại (*Nói thầm*) - Có người làm đơn khiếu lên tận trên.

ÔNG LƯỢNG: - Ai thế?

CỤ THẢO: - Nặc danh.

ÔNG LƯỢNG: - À...

CỤ THẢO: - Thì thế nào là tai mắt nhân dân (*Cười lớn*) - Chẳng có gì qua được đâu. Tôi chỉ trách rằng sao những chuyện như thế mà ông bà để yên. Thì ra bảo sâu mọt ở đâu mà có. Nó nấp vào những chỗ ấy đấy. Cán bộ bây giờ là con em nhân dân. Mình nuông những cái xấu cho họ, là làm hại họ.

ÔNG LƯỢNG: (*Ngồi lặng một lát, nụ cười hiện rạng rỡ dần trên vẻ mặt*) - Thôi... thế cũng hả... (*Bà Lượng trở ra nhìn thấy chồng hớn hở, hỏi ngay*).

BÀ LƯỢNG: - Gì mà vui vậy ông?

ÔNG LƯỢNG: (*Vẻ mặt đầy niềm vui*) - Ra tất rồi bà ạ.

BÀ LƯỢNG: - Ông nói chuyện gì chứ?

ÔNG LƯỢNG: - Việc hồi nào ở trại lợn ấy.

BÀ LƯỢNG: (*Hồ nghi*) - Ông chỉ nói... chuyện mình. Mình còn ngại thì ai người ta hoài hơi.

ÔNG LƯỢNG: - Cụ Thảo vừa sang báo đây này... Có người làm đơn nặc danh khiếu lên trên mà lại.

CỤ THẢO: - Có cái anh hoài hơi thật rồi bà ạ. (*Cười lớn*).

BÀ LƯỢNG: (*Ngồi xuống, như trút cả gánh nặng*) - Thật nhá, cái kim trong bọc lâu ngày cũng ra. Trên mà biết rồi người ta trị cho đến nơi chứ chẳng phải chơi.

ÔNG LƯỢNG: - Cái ấy thì đã vắn. Nghe đâu ở bên Vĩnh kia kia, có cái nhà anh làm việc công mà quen ăn của đút. Trên cử ngay một ông to lắm về; mà ăn mặc cứ thường như ta thôi nhé. Giả làm người đến xin giấy cho con đi học. Cái anh kia chẳng thường quen thói

vặn vẹo mà. Nào là hôm nay Ủy ban bạn, hẹn tuần sau. Tuần sau ông ta lại vắc đơn lên. Nhưng xem ý vẫn chỉ thấy tờ đơn chay, anh ta liền bảo: Thôi được, cụ hãy để tờ đơn đấy rồi còn phải “nghiên cứu”. Biết ý, ông ta cặp vào lá đơn tờ giấy 10 đồng đỏ chót, nhân lúc vắng người đẩy vào.

BÀ LƯỢNG: - Hẳn là xuôi chứ gì?

ÔNG LƯỢNG: - Nhà anh ta cứ vờ đi như người không biết, gạt lá đơn vào trong ngăn kéo, rồi cộp dấu ký liền.

BÀ LƯỢNG: (*Cười hồn nhiên*) - Rõ là bọm già mắc bẫy cò ke.

ÔNG LƯỢNG: (*Hào hứng*) - Cuối buổi hôm ấy thì Ủy ban gọi nhà anh ta vào. Có cả ông khách xin giấy ở đấy. Trông thấy ông khách anh ta còn cãi, chối phắt. Nhưng khốn thay tờ giấy 10 đồng có đánh dấu ám hiệu rồi. Anh ta cứ như người nuốt chửng phải cái đầu cá rô ấy, chịu đứ, chả có cách gì mà cãi.

BÀ LƯỢNG: (*Xuýt xoa*) - Thế mới biết trên người ta thâm thúy. Bao giờ mà ta cũng mời được cái nhà bác ấy về đây.

ÔNG LƯỢNG: - Rồi người ta khắc vẽ, mà có vẽ cũng cứ bí mật như không ấy chứ... Vẽ mình cũng không biết được.

LIỆU: (*Đi đến sát gần*) - Nhưng chuyện ấy liệu có thật không ạ?

BÀ LƯỢNG: - Có thì đành là có rồi... Nhưng hôm tôi nghe các bà đi chợ về kể chuyện. Thì chỉ có khác là cái anh ăn đút làm ở phòng thuế. Còn cái nhà bác điều tra thì lại giả dạng làm người đi thăm con có mang theo đôi gà và mấy chục đầu lạc. Còn cái đàn nhận tiền nong thì cũng y như thế.

CỤ THẢO: - Tôi cũng cho là chuyện hoang truyền vậy thôi.

ÔNG LƯỢNG: - Thật quá đi chứ, bao nhiêu người nói.

PHÁI: (*Lặng lẽ, ngẫm nghĩ*) - Cháu đi chẳng biết những chuyện như thế là có đúng hay không. Nhưng cháu chỉ nghĩ: phần nào là trách nhiệm của trên, tất nhiên trên phải lo. Nhưng mình là dân thì không nên ỷ lại.

ÔNG LƯỢNG: - Họ sợ trên chứ họ sợ gì đến thứ dân mình.

CỤ THẢO: - Tôi hỏi ông, mình mà không nói thì trên cũng đến chịu chứ gì? Chán nơi trên đã về giải quyết đầu đấy rồi vậy mà trên đi, sợ vẫn hoàn sợ. Cái quyền dân chủ, Đảng và nhân dân mình phải đổi bằng xương máu mới có, mình chẳng có ý thức làm chủ thì trên cũng chẳng thể làm thay cho mình được. (*Với Phái*) - Tôi nói vậy có phải không chị?

PHÁI: - Cháu cũng nghĩ như cụ.

LIỆU: - Cháu xin phép cụ với hai bác cháu về trước.

CỤ THẢO: - Từ rày đổ đi, tôi cứ coi đây là nhà chị rồi đấy nhé.

LIỆU: (*Thẹn thùng*) - Ông!

BÀ LƯỢNG: - Chỉ mong bao giờ tắt tiếng súng cho các cháu sớm sửa đi là tôi mừng. Tôi vẫn bảo, nhờ giờ này giờ còn mẹ đây, sớm đi, mẹ đỡ đần cho.

PHÁI: - Năm nay thế nào anh ấy cũng được đi phép, đánh Mỹ còn lâu dài, việc nào cứ lo việc ấy bác ạ.

LIỆU: - Chị Phái sang em chơi đi.

PHÁI: - Nhà Liệu có xa không?

LIỆU: - Ở cuối làng, nhưng không xa đâu.

BÀ LƯỢNG: - Chị sang bên ấy mà chơi với em.

PHÁI: (*Rộn rã, đặt chiếc ba lô vào một góc nhà, xếp lại gọn gàng*) - Cụ ở chơi, hai bác ở nhà ạ. (*Liệu và Phái, bá vai nhau đi ra*)

BÀ LƯỢNG: - Trưa, chị em kéo nhau về ăn cơm cả thể nhé. (*Căn nhà bỗng nhiên ấm cúng và thanh thản hơn*).

ÔNG LƯỢNG: - Bà bắt cho tôi con gà, con to nhất ấy. Bao lâu nay mình nhịn như nhịn cơm sống.

BÀ LƯỢNG: (*Đi lại rộn rã*) - Giá có trâu có bò mổ thịt ăn mừng cũng đáng. Ông xuống lấy tiết giúp con gà cho tôi đi chứ. (*Ông Lượng xuống dưới nhà một lát rồi bưng đĩa tiết lên, bà Lượng tiếp*). Nhà ông ta lớp này mà bị thì còn bao nhiêu người khiếu tố.

ÔNG LƯỢNG: - Đời nào trên lại dung cho những người như thế, có phải không? Hả cụ!.

CỤ THẢO: - Ô hay... đúng là thế nào. Có là tự mình đây này. Ví thử như ông bà đây, chuyện thì đã có người hoài hơi nói giúp cho rồi đấy. Đến cái đợt này là việc của ông bà. Rồi phải gặp trên mà trình bày, có “nhân đối nhĩ”, mình cũng cứ phải nói cho đến đâu đến đâu... Miễn là đừng nói oan cho ai... Mà rồi các anh trong Đảng ủy cũng sẽ gặp ông bà thôi.

BÀ LƯỢNG: (*Ngạc nhiên*) - Cụ ra nhận việc?.

CỤ THẢO: - Nhà cửa để cháu nó trông. Tôi ở hẳn ngoài ấy.

BÀ LƯỢNG: - Ông Lượng thì chịu rồi.

CỤ THẢO: - Sợ chứ gì... Cứ cái cách làm ăn như cũ thì rồi ai cũng vượng... Nên lần này hợp tác yêu cầu tôi ra, tôi nhận. Nhưng tôi cũng đòi trách nhiệm phải phân minh chứ không có cái phép cán bộ nào xuống trại cũng thét lác ra lệnh được. Còn những việc trước thì tôi yêu cầu được sáng rõ. Thế tôi hăng về đã nhá... Trẻ nhỏ nó đi vắng, cửa nhà vút đấy. (*Ông đứng cửa nhìn lên đôi Bạch đàn*) - Đôi Bạch đàn nhà ông mới thật là đích... Có tiền bây giờ không mua nổi.

Cụ Thảo về, hai ông bà Lượng bên nhau.

BÀ LƯỢNG: - Cụ Thảo bảo, thế nào trên người ta cũng đến hỏi mình à?

ÔNG LƯỢNG: - Cụ ấy nói thế nào... Có hỏi chẳng là hỏi ở những người khiếu ấy chứ.

BÀ LƯỢNG: - Sao bảo người khiếu họ giấu tên? (*Ngẫm nghĩ*) - Mà chuyện trong đơn lại là chuyện nhà mình.

ÔNG LƯỢNG: - Mình có khiếu đâu.

BÀ LƯỢNG: - Nhưng muốn biết tình đầu câu chuyện thế nào, thì chẳng hỏi mình còn hỏi ai?

ÔNG LƯỢNG: (*Tặc lưỡi*) - Hỏi thì nói. Đã đến nước này thì nói... Mình nói sự thật chứ có vu oan giá họa cho ai.

BÀ LƯỢNG: - Là bàn cho kín nhẽ vậy. Chứ được dịp này còn chẳng nói thì cứ ngậm tằm làm cá mồi à.

ÔNG LƯỢNG: - Là muốn nghe ngóng xem, sợ đánh rần giữa khúc ấy chứ.

BÀ LƯỢNG: - Đòi nào.

ÔNG LƯỢNG: (*Lắng nghe*) - Ai như tiếng ông Quyền.

BÀ LƯỢNG: - Ông ấy sang đây làm gì?

Ánh sáng chuyển dần sang phần dẫn kịch.

ÔNG LƯỢNG: (*Tiến gần lại phía khán giả*) - Đúng. Buổi sáng hôm ấy bỗng nhiên ông Quyền lại đến nhà tôi. Đây là một sự lạ. Đến chơi thì nhất định là không rồi. Ông ấy đến đâu là có việc cả đấy. Hay ông ấy thấy bên tôi có người lạ đến?.

QUYỀN: - Tôi có quan tâm gì việc ấy.

ÔNG LƯỢNG: - Hay ông đến vì đôi Bạch đàn?

QUYỀN: - Lúc đến tôi không có ý định ấy.

ÔNG LƯỢNG: (*Đến gần bên Quyền*) - Hôm nay sự việc đã xong cả rồi, ông thử nói thật cho khán giả xem bữa ấy đến tôi là vì việc gì?

QUYỀN: - Trong bản kiểm thảo tôi nói rõ rồi đấy thôi. Tôi đến ông hôm ấy là vì tờ đơn khiếu lên. Hồi ấy trên thường gửi thẳng giấy khiếu về cho Ủy ban giải quyết. Đơn khiếu nại quay về tay tôi. Thật bụng là tôi rất lo. Tôi cần phải dập tắt ngay vụ này đi. Để Đảng bộ và Ủy ban khỏi biết... Trong Đảng ủy lúc bấy giờ có một số đồng chí định đưa tôi ra kiểm thảo... Nhưng họ vẫn chưa có đầy đủ bằng chứng. Tôi cần làm để họ không có bằng chứng. Tôi sang ông hôm ấy chính là để dàn xếp.

BÀ LƯỢNG: - Ông sang chơi.

QUYỀN: - Nghe thấy tiếng gà kêu mới sang đây. (*Cười*)

BÀ LƯỢNG: - Bác nói thế. Mời bác đã ở cho mà mừng... Đã lâu hôm nay mới lại thấy bác.

QUYỀN: - Có mở mắt ra được lúc nào. (*Ngừng*) - Đối với những gia đình có con em đi xa mà ít năng chạy đi chạy lại như thế này, Ủy ban cũng có khuyết điểm đấy.

ÔNG LƯỢNG: - Cảm ơn Ủy ban có lời hỏi thăm. Hôm nay vừa có một chị cùng công tác với cháu ở trong ra.

QUYÊN: - Ở xa chúng tôi vẫn theo dõi cả đấy. Anh em ở ta đi khá cả, mạnh khỏe... Thế vừa rồi có cái hàng bán ưu tiên cho những gia đình có người đi xa...

ÔNG LƯỢNG: - Có... có đấy ạ... Các anh ấy có chú ý đấy ạ.

QUYÊN: - Họ có quên ông bà cứ bảo... Với lại anh ấy đi vắng, có khó khăn gì ông bà cứ bảo thật nhé. Chỉ lo bên dưới họ làm sai, rồi không có mắt nào trông xiết được.

BÀ LƯỢNG: - Được bác chú ý như vậy còn nói gì. Đã lâu mới thấy bác sang chơi.

QUYÊN: - Có mở mắt được lúc nào... Sáng nay lại mới có một anh cán bộ trên tỉnh về.

BÀ LƯỢNG: - Có việc gì vậy bác?

QUYÊN: *(Tặc lưỡi)* - ... À... là có cái anh nào đâm đơn khiếu lên trên. Mà đã dám đâm đơn thì sợ gì lại không ký thật tên... *(Ngừng)* - Ông xem giúp tôi cái giấy này một tí.

BÀ LƯỢNG: - Là giấy gì vậy?

QUYÊN: - Hãy cứ đọc qua đi cái đã. *(Vờ lấy chiếc điều ăn thuốc, vừa hút vừa ngược lên trông chừng thái độ ông Lượng)*.

ÔNG LƯỢNG: *(Đẩy tờ giấy lại phía Quyên)* - Không phải chữ tôi.

QUYÊN: *(Cười khẩy)* - Cũng là hỏi vui vậy, chứ đã đứng ra ăn lương làm việc dân mà không truy ra nổi một việc như thế này có họa...

BÀ LƯỢNG: - Nhưng làm sao ông có lá đơn ấy chứ?

QUYÊN: *(Cười)* - Họ cứ tưởng khuất mắt thì ai nói gì thì nói. Nào ngờ đơn kiện có gửi lên huyện, tỉnh chẳng nữa thì rồi cuối cùng nó vẫn cứ chui về ngăn kéo Ủy ban xã chứ đâu. Đúng sai, phải trái thì cũng phải căn cứ vào ý kiến xã. Trên ai người ta làm thay... Còn những anh tự điều tra lung tung vô nguyên tắc, chúng tôi kiện cho sảy vấy ra chứ. *(Ông bà Lượng nhìn nhau yên lặng)* - Sáng nay ngồi uống nước nói chuyện với các anh ở Viện kiểm sát, tôi bảo: Hay họ

đang kiện cáo, các anh thu xếp cho tôi nghỉ quách đi lấy một vài khóa... Các anh chỉ cười... Ăn bàn, ăn cược gì cho cam.

ÔNG LƯỢNG: - Thời buổi bây giờ có đứng ra cũng là vì dân cả thôi chứ.

QUYÊN: - Có phải ai cũng hiểu được như vậy cả đâu. Ủ... cứ cho như làm việc có thể thất thố với dân đi chẳng nữa... thì ta bảo nhỏ nhau. Họ là ông thánh mới không có khuyết điểm. Có phải như thời xưa đâu bảo một tí một tí đưa nhau lên quan. Bất quá cán bộ có khuyết điểm, trên cũng nhắc nhở cho mà sửa chữa. Người làng với nhau còn phải nhìn mặt nhau cả đời, có dọn đi nơi khác mà ở được đâu. *(Phái về)* - Ai thế?

ÔNG LƯỢNG: - Báo cáo với bác, chị ấy cùng công tác một chỗ với thằng cháu Độ.

QUYÊN: - Chị đã về qua xã rồi đấy chứ?

PHÁI: - Chưa.

ÔNG LƯỢNG: - Cũng mới đến đây thôi. *(Giới thiệu với Phái)* - Ông Quyền đây là phó chủ tịch.

PHÁI: *(Mừng rỡ)* - Đồng chí mách giùm cho. Tôi đang cần gặp các đồng chí trong Đảng ủy.

QUYÊN: *(Ngạc nhiên)* - Có chuyện gì vậy? *(Phái đưa giấy giới thiệu, Quyền xem xong, thái độ vui vẻ hẳn)* - Về xã chúng tôi, đồng chí nhận xét thấy thế nào?

PHÁI: - Khang trang lắm. Tôi cũng vừa đi thăm làng một vòng. Khu vực Ủy ban bây giờ xây dựng đồ sộ quá.

QUYÊN: - Mấy năm nữa các đồng chí cứ về đây. Đường làng chúng tôi sẽ nắn lại hết. Cây trồng hai hàng thẳng tắp, trái sỏi nữa. Ô tô vào tận đến sân trụ sở.

PHÁI: - Chúng tôi đi xa cũng chỉ mong quê hương có nhiều đổi thay.

QUYÊN: *(Trả lại giấy)* - Đồng chí cứ ra ngoài trụ sở trước, lát rồi tôi ra.

PHÁI: - Cháu hãy ra ngoài xã hai bác nhé.

QUYÊN: *(Nhìn theo rồi nói với ông bà Lượng)* - Cậu Độ hồi này rồi tiến bộ đấy.

ÔNG LƯỢNG: - Nghe nói cháu nó ở trong ấy cũng cố gắng theo kịp anh, kịp em.

QUYÊN: - Ông bà có biết chị ấy về đây là vì việc gì chưa? (*Ông bà Lượng nhìn nhau, không ai trả lời*) - Xác minh lý lịch để cất nhắc để bạt cậu Độ nhà ta đấy.

Hai ông bà ngạc nhiên mừng rỡ.

BÀ LƯỢNG: - Vậy mà tôi cứ tưởng tiện đường chị ấy tạt vào thăm qua.

QUYÊN: - Những người được cử đi làm việc này là họ bí mật lắm. Buột mồm nói ra thế này là sai nguyên tắc.

ÔNG LƯỢNG: - Chúng tôi có biết cũng để mà mừng thôi, chứ bác bảo nói ra với ai.

QUYÊN: - Cái anh cán bộ đã đi công tác thoát ly thì lý lịch quan trọng lắm. Nào là việc vào Đoàn, vào Đảng; lại còn chuyện cất nhắc để bạt. Không có chứng thực của xã, trên người ta căn cứ vào đâu.

ÔNG LƯỢNG: - Thôi thì những việc ấy là phải cậy nhờ các bác. Các bác trông nom giúp cho cháu.

QUYÊN: - Ông bà chẳng cậy thì công việc chúng tôi cũng vẫn cứ phải làm. (*Ngừng*) - Có điều rằng, cầm con dấu trong tay nó cũng có cái khó riêng của nó. Ít ai hiểu thấu cho. Sinh mạng chính trị con người ta trong tay mình, đâu phải cứ hạ chữ ký là xong. Ví cứ như việc cậu Độ đấy. Ông bà tuy vậy cũng chẳng có vấn đề gì lắm. Nhưng còn cô Út, theo chồng di cư vào Nam, bảo làm gì ai mà nắm được.

BÀ LƯỢNG: - Nhưng cháu nó thì có liên quan gì. Ai làm người ấy chịu chứ. Với lại hồi cô ấy đi, cháu nó còn để chỏm. Ví thử bây giờ có gặp nhau ở đường, cô cháu cũng vị tất đã nhận ra nhau nữa là.

QUYÊN: - Ấy vậy đấy, nhưng trên người ta có chịu nghe mình cãi lý đâu.

ÔNG LƯỢNG: - Cho nên mới bảo trăm sự phải nhờ bác.

QUYÊN: - Khó thì khó thật, nhưng không phải là không có cách. Nói ra là để ông bà hiểu cho cái khó, chẳng nhiều khi cứ tưởng chúng tôi độc địa.

ÔNG LƯỢNG: - Cháu nó nên tay nên tấ, chúng tôi chẳng dám quên ơn bác.

QUYÊN: - Ôn huệ gì. Là nói để ông thông cảm thế. (*Gấp tờ đơn bỏ túi*)
- Kiện cáo! (*Cười vừa có vẻ dọa nạt, vừa có vẻ coi thường*).

ÔNG LƯỢNG: - Cũng nói để bác rõ, đơn tù thế nào thật ra tôi không biết.

QUYÊN: - Dẫu có phải ông khiêu mà vì ngại không đứng tên chẳng nữa thì tôi có bảo sao... Chỉ ân hận giá như ông bà cứ bảo thẳng tôi.

ÔNG LƯỢNG: - Nhưng khốn nỗi không có. Bác chẳng tin, tôi xin thể đọc...

QUYÊN: - Chuyện gì đâu mà phải thể bối. Nay mai trên người ta có vẻ hỏi, ông bà cứ nói. Cũng có phải vì thế mà tôi ca thán đâu.

ÔNG LƯỢNG: - Có bóng đợi đây, những chuyện về trước tôi có hé răng ra với ai, tôi không phải với bác.

QUYÊN: - Cái ấy là tùy tâm. Thôi, tôi phải ra xã chẳng chị ấy chờ. Những việc như thế này, tôi cũng muốn làm sáng lên cho cậu ấy mừng.

BÀ LƯỢNG: - Vàng, bác về.

ÔNG LƯỢNG: (*Chạy theo*) - Thôi thì hẹn chẳng bằng gặp. Trưa nay bác ở lại xơi lưng cơm muối với vợ chồng nhà tôi. Chả mấy khi, nhân thể có chị ấy về.

QUYÊN: - Chả ở được. Ông bà cho ăn vàng hôm nay thì cũng đành chịu. Nhà đương có thợ.

ÔNG LƯỢNG: - Biết bên bác đương có việc, cứ bảo chạy sang vậy rồi mà bận, cũng không dứt ra lúc nào mà đi được.

QUYÊN: - Cũng vậy thêm ra một tý. Máy lại bây giờ rơm rạ hiếm, kiếm mấy hòn ngói úp lên cho khỏi dột nát. Nói ra rõ xấu hổ, bắt tay vào làm nhà mà chẳng có cái gì. Tiền không, gạo không. Nhưng được cái bà con ta, ai cũng nghĩ cái tình đỡ chân tay cho. Có chối cũng không được. Rõ chết cười, bà con cứ bảo: Chúng tôi góp tiền vào xây nhà trụ sở chứ có phải làm nhà cho ông đâu. Mà thật thế, chả có lúc nào nhà không hội họp, công chẻ đóm cũng đủ chết.

ÔNG LƯỢNG: - Hôm nay đã màn màn chưa?

QUYÊN: - Sáng nay bà ấy hốt hải chạy sang bên Khánh Ninh. Còn khuyết có đôi xà quá giang, mà chạy quá chạy chánh tổng... Có đàng bao nhiêu, thật... (*Ngước nhìn lên cây bạch đàn*).

ÔNG LƯỢNG: - Tưởng bên bác làm nhà toàn loại tứ thiết cả chứ?

QUYÊN: - Có đâu, tạp cả đấy. Tạp mà kiếm ra nổi bây giờ cũng còn khó.

ÔNG LƯỢNG: (*Đưa mắt nhìn vợ*) - Hay là... Ô hay...

QUYÊN: - Ấy là nói chuyện vui thế, chứ đâu dám phiền đến ông bà.

ÔNG LƯỢNG: - Đã có gì đâu mà bác bảo phiền hà.

QUYÊN: - Với lại nếu ông bà đã có lòng để cho, tôi cũng chẳng dám dẫn. Đôi Bạch đàn ấy cậu Độ cậu ấy trông.

ÔNG LƯỢNG: - Cũng đã tính đồn đi. Ở đây đất nó tốn lắm. Gió máy lắm khi cũng kinh.

QUYÊN: - Đàn ông mình thì chỉ tính cái đường lợi thì làm, nhưng phải “tâm lý” các bà ấy. Bên tôi cũng vậy. Ngay cái quần cái áo con cái nó không mặc vừa nữa thì cho đi hoặc giả bán, may cho con cái khác, nhưng có chịu đâu, chỉ sợ sai.

BÀ LƯỢNG: - Là em tính, chờ nay mai cháu nó về, sửa cái nhà cái cửa.

ÔNG LƯỢNG: - Thì nào tôi có bảo sao.

QUYÊN: - Đùng... Cứ để rồi tôi cất công sang bên Nam, may ra cũng kiếm được.

ÔNG LƯỢNG: - Phải vậy, bác cứ lấy dùng trước.

QUYÊN: - Phiền chết. Những người không hiểu người ta lại cứ tưởng.

ÔNG LƯỢNG: - Ai biết đấy là đâu, có thì để dẫn rồi tôi mang sang.

QUYÊN: - Nếu vậy thì cứ phải nói thật tình. Vay thì rồi tôi chẳng có trả. Ông bà có bán thì tôi gửi tiền.

ÔNG LƯỢNG: - Bác cần thận quá.

QUYÊN: - Chẳng sau ân huệ nó sinh khó.

ÔNG LƯỢNG: - Bác đừng lo cho việc tẩy đình. Bác chẳng còn nghĩ đến ơn huệ nữa là.

QUYÊN: - Như thế này thì mang tiếng lắm đây. (*Ngưng một lát*) - Thế tôi hăng ra xã cái đã nhà.

ÔNG LƯỢNG: (*Nói theo*) - Thế nào trưa nay bác cũng về.

QUYÊN: - Để rồi xem.

Liệu sang, nhìn thấy Quyên cô chứng lại. Liệu nói với khán giả.

LIỆU: - Sao bỗng nhiên hôm nay ông Quyên lại sang chơi thế này. Gặp tôi hẳn là ông ta khó chịu lắm... Thôi cũng tiện, thà cứ nói trắng ra. (*Liệu vào*) - Chị Phái vẫn còn ở bên này chứ ạ?

BÀ LƯỢNG: - Cô ấy có việc mới ra ngoài xã.

LIỆU: - Cháu nhờ bác nói giúp với chị Phái, cho cháu gửi gói quà vào cho anh Độ.

BÀ LƯỢNG: - Cứ để rồi bác nói.

Ông Lượng nhìn Quyên rồi nhìn vợ.

QUYÊN: - Người làng mà gặp nhau không chào à?

LIỆU: - Tôi chưa nhìn thấy ông.

QUYÊN: - À... (*Cười*) - Đã lâu không thấy sang tôi chơi. Thằng Chúc nhà tôi mới nghỉ hè về đấy.

LIỆU: - Mùa màng bận rộn thế, ông bảo còn thì giờ nào đi chơi.

QUYÊN: - Tôi cũng đang định xét lại việc đi học cho cô.

LIỆU: - Thế thì phúc cho nhà cháu quá.

QUYÊN: - Tôi vẫn bảo các anh ấy, cô thì tính thanh niên, bướng bỉnh vậy, nhưng thật ra thì cũng là người tốt.

LIỆU: - Thì ra ông vẫn cứ đinh ninh cháu là người xấu.

QUYÊN: -... À... (*Lúng túng*)

LIỆU: - Vậy mà hôm thấy xã tuyên bố cháu được giữ lại, cháu cứ cảm động mãi, vì yên trí mình được thuộc vào diện xã quan tâm.

QUYÊN: - Thì cũng thế chứ sao... Bây giờ làm gì mà chẳng là phục vụ. (*Cầm lấy gói quà trên tay bà Lượng*) - Cái gì mà gửi tận vào mãi trong Trường Sơn thế này?

LIỆU: (*Nhìn Quyên tủm tỉm cười*) - Quà đấy ông ạ, quà gửi cho người yêu.

QUYÊN: - Lấy ai thì cũng nhớ cho tôi ăn cỗ cưới với nhé.

LIỆU: - Có chứ ạ... Thiếu ông thì thành sự thế nào được ạ.

QUYÊN: - Tôi biết, việc cô không được đi học là cô có ý oán tôi. Biết có người oán đấy mà phải chịu. Làm gì cũng phải có tập thể chứ, có tự quyền mình được đâu. Còn riêng tôi với cô thì thật tình là tôi rất quý.

LIỆU: - Chưa cảm ơn ông được, cháu vẫn áy náy mãi đấy. Bao nhiêu năm nay lúc nào cũng được ông quan tâm đến.

QUYÊN: - Cô mĩa mai làm gì. Cứ nghĩ đến cá nhân mình rồi sinh ra hằn học. Thanh niên bây giờ việc gì đối với mình mà lại không vinh quang. Được học tập nhiều, tôi tưởng là cô phải hiểu... trong lúc toàn dân đang đánh Mỹ.

LIỆU: - Có... tôi hiểu chứ.

QUYÊN: - Vậy thì có gì phải hằn học. Nên xem lại ý thức lao động của mình thế nào.

LIỆU: - Tôi chỉ yêu cầu được công minh. Còn đi học hay ở nhà sản xuất đối với tôi điều ấy không quan trọng. Ở đâu tôi cũng làm tốt nhiệm vụ của mình. Mà đi học cũng là để trở thành người lao động chứ ông.

QUYÊN: - Phải biết nhìn rộng ra mà học tập. Chưa kể những người ngày đêm lăn lộn ngoài tiền tuyến. Mà ngay những chị em cùng là bạn bè, cùng lứa tuổi với cô chứ đâu; được cử đi học, nhận thức thấy nhiệm vụ, một mực nằng nặc xin ở lại. Huống hồ mình được xã chủ trương giữ lại.

LIỆU: - Chủ trương à...?

QUYÊN: - Chứ sao.

LIỆU: - Nếu quả đó là chủ trương thì vì sao vừa rồi ông lại định xét lại việc đi học cho tôi? (*Quyên lúng túng*) - Hay vì con trai ông mới nghỉ hè về... Ông muốn tôi đến thăm cậu ấy. Phải không ạ?

QUYÊN: (*Cười*) - Đấy... nếu mà là người không biết, người ta có thể hiểu sai là đả kích chính quyền.

LIỆU: - Cũng xin báo để ông biết, tôi sẽ làm sáng rõ việc này.

QUYÊN: - À... tốt chứ!

LIỆU: *(Đến bên ông bà Lượng)* - Hai bác nghỉ. *(Chợt nhớ quay lại đến bên ông Lượng)* - Thế nào cũng nhờ bác nói giúp với chị Phái gửi cho cháu gói quà vào cho anh Độ. *(Cả hai ông bà yên lặng)* - Cháu về.

Liệu về. Ông bà Lượng vẫn yên lặng. Quyên nhìn theo mãi.

QUYÊN: - Ông bà định hỏi cô ấy cho cậu Độ ta đấy à?

ÔNG LƯỢNG: *(Lúng túng)* - Cái này thì *(nhìn vợ)* - Cái này thì các cháu nó hứa hẹn gì với nhau thế nào, chứ vợ chồng tôi thật quả không biết.

QUYÊN: - Tôi tưởng là ông bà hỏi rồi! *(Cười cười, mà thấy rõ ông dường tức run lên).*

Hết cảnh.

PHẦN HAI

Nhà ông bà Lượng. Tiếng dẫn gỗ. Bà Lượng đứng nhìn lên phía vườn. Tiếng rìu chặt cây làm bà rùng mình. Bà đi nhanh vào nhà như thể chạy trốn...

Tiếng cười ông lão hàng xóm vang lên từ ngoài ngõ. Tiếng cười vừa như cười mở lại vừa như chế giễu.

Cụ Thảo sang.

CỤ THẢO: - Nhà đi đâu ráo tạt tạt rồi. *(Không có tiếng trả lời)* - Quái, nhà cửa trống toàng mà người lại chẳng thấy.

Cụ định về thì bà Lượng ra.

BÀ LƯỢNG: - Cụ sang chơi.

CỤ THẢO: *(Cười)* - Tôi đương định bụng về lấy cái bị, quơ cho một mẻ.

BÀ LƯỢNG: - Là cháu đang giở tay ở dưới bếp... Cụ ngồi chơi.

CỤ THẢO: - Con cái Liệu, cháu nó đã sang báo tin cho ông bà chưa?

BÀ LƯỢNG: - Thừa cụ là chuyện gì vậy cơ?

CỤ THẢO: - Ô hay, nó đấu cho kỳ ra cái giấy gọi đi học rồi đấy.

BÀ LƯỢNG: - Sao cơ?

CỤ THẢO: - Mà rồi chính xã phải viết giấy chứng thực với nhà trường rằng: Do xã cho nên con bé mới phải đến trường lỡ hẹn. Hôm nay là ba lô lên đường đây.

BÀ LƯỢNG: - Vậy mà nhà cháu chẳng biết gì.

CỤ THẢO: - Ôi chao! Cầm lại được cái giấy gọi trong tay mà nó vui, chạy vung đi báo tin cho bạn bè. Tôi tưởng nó phải sang đây rồi.

Thế nào mà rồi con cháu nó lại chẳng sang chào. Đâu bảo đương đi tìm ông Quyền lấy cái dấu vào giấy cắt lương thực. *(Ngừng một lát)* - Tôi chịu con bé là giỏi. Giữa lúc Hội đồng Nhân dân đang họp thì nó xin vào gặp. Thế là ban Thường trực các anh ấy phải bố trí người gặp riêng. Việc này Hội đồng chất vấn sang Ủy ban.

Chuyện vỡ nhẽ ra mới hay chẳng phải chủ trương chủ chiếc gì sắt. Việc trước tiên là phải giải quyết cho con bé đi học kịp cái đã... Còn như cái lý do vì sao mà lại cản bước con bé thì còn phải điều tra.

BÀ LƯỢNG: - Vậy ra nhà ông Quyền cũng chịu?

CỤ THẢO: - Chuyện... Cả một tập thể của người ta. Có phải ai cũng như ai cả đâu. Sau việc cái Liệu, Hội đồng cũng đăm suy nghĩ. Lẽ ra Hội đồng phải có nơi có chốn để dân thường xuyên tiếp xúc, để đạt nguyện vọng, khiếu nại. Chứ bà bảo dân có muốn nói nữa thì nói vào đâu?

BÀ LƯỢNG: - Có thể thật...

CỤ THẢO: - Cán bộ cũng là con em mình chứ ai. Nhưng lúc có chức, có quyền không dễ ai cũng kiểm chế mình được. Thấy người ta sai, mình làm ngơ đi một lần, hai lần, rồi họ sinh hư đi vì thế.

Bà Lượng yên lặng ngẫm nghĩ.

Tiếng rìu dẫn gỗ vọng về, bà Lượng bối rối.

Cụ Thảo nhìn ra vườn ngạc nhiên.

Ô hay... ông bà dẫn đôi Bạch đàn đi à?

BÀ LƯỢNG: - Vâng.

CỤ THẢO: - Có thợ hay sao mà hạ cây gỗ to vậy?

BÀ LƯỢNG: - Thợ thuyền gì đâu ạ, túng thì nhượng cho người ta.

CỤ THẢO: - Ông bà thì có việc gì cần tiêu?

BÀ LƯỢNG: - Nào có ra việc gì.

CỤ THẢO: - Hoài... Cây gỗ đang sức lớn. Nó đã đứng lâu ở trong vườn rồi, cũng thân quen như người nhà... Dẫn đi, nhớ cho mà xem.

BÀ LƯỢNG: (*Xót xa*) - Hai cây gỗ chính tay cháu Độ nó trồng... (*Bà định nói thêm gì nữa lại thôi*).

CỤ THẢO: (*Nhìn bà thông cảm*) - Mà là nói thế chứ ông bà làm gì đến nỗi túng bần phải bán cây trong vườn. (*Cười*) - Hay là đã tính đến chuyện nhân duyên cho cậu Độ?

BÀ LƯỢNG: - Nào đã lo được cho con mà mừng.

CỤ THẢO: - Khi nào chúng hấn về hãy hay, phải vạ mà lo trước. (*Ông*

Lượng về. Trông ông mệt và buồn. Ông cầm chiếc riu trong tay. Cụ Thảo nhìn thấy ông, đon đả - Xong rồi hả ông?

ÔNG LƯỢNG: (*Ngồi xuống đặt chiếc riu dưới chân*) - Cụ sang chơi. (*Đỡ lấy chén nước trên tay bà Lượng, cầm mà không uống*) - Sao bảo độ này cụ ra ngoài trại?

CỤ THẢO: - Khăn gói ở hẳn ngoài ấy. (*Vui vẻ*) - Có anh nó đã dọa tôi, bảo cái trại này ngày xưa là cánh đồng ma. Mỗi khi mưa rét giờ trời, ma nó lại hiện thành hình người nỉ non đứng khóc. Tôi vỗ vai anh ta bảo “Trùng có rét thì lão nhường chăn cho đắp, chứ đừng có dại mà đụng đến lợn của lão!” (*Cười lớn*) - Nó định nắn gân ông già ấy mà. (*Ngừng*) - Ở ngoài ấy lâu nay tôi lại thấy khỏe ra ông ạ. Có tuổi rồi, ít ngủ, đêm tôi vác cái khiên đi dạo một vòng quanh trại. Hôm nào có trăng, luyện cho đám thanh niên bài kiếm, vui phải biết.

ÔNG LƯỢNG: - Chả trách cụ thọ.

CỤ THẢO: - Chuyện... Quá nửa đời làm trâu ngựa. Cách mạng như sinh lại mình, ông bảo sao mà không vui. (*Ngừng*) - Chị Thanh bí thư đã đến thăm ông bà chưa?

BÀ LƯỢNG: - Chị ấy có lại mấy lần, nhưng vẫn chưa giáp mặt ông cháu.

CỤ THẢO: - Gặp chị ấy chúng tôi nói chuyện cả tiếng. Chiều nay ngoài trại chăn nuôi hợp, triển khai phương án sẽ đưa số đầu lợn lên năm trăm con. Chị bí thư cũng xuống dự. Ý kiến bà con trong trại là phải làm sáng tỏ những việc về trước... Tôi đến mời ông ra dự.

BÀ LƯỢNG: - Được vậy thì thế nào ông nhà cháu cũng ra.

ÔNG LƯỢNG: - Ô hay cái bà này... Chiều nay tôi rất bận.

CỤ THẢO: - Bận gì thì cũng hãy xếp đã... Bà con người ta vì mình.

ÔNG LƯỢNG: - Nhưng cũng là một tổn mười, mười tổn trăm chứ thật ra có đáng gì đâu.

CỤ THẢO: (*Ngạc nhiên*) - Ô hay.

ÔNG LƯỢNG: (*Lảng chuyện*) - Hồi này cụ vẫn khỏe chứ?

CỤ THẢO: - Cảm ơn (*Ngừng*) - Thì ra những chuyện bữa nọ là không có gì à?

ÔNG LƯỢNG: - Bạn tâm đến làm gì cụ.

CỤ THẢO: - Trại lợn của hợp tác xã chia năm xẻ bảy đi mà xã viên chúng tôi không quan tâm à? Hay là nói ra ông ngại?

ÔNG LƯỢNG: - Tôi mà ngại à...

CỤ THẢO: - Chỗ hàng xóm tôi nói thật, tính kỹ quá sinh lắm cảm đấy.

ÔNG LƯỢNG: - Ô hay... Cụ rõ... Cụ mời nước đi.

CỤ THẢO: - Đa tạ... Tôi đủ... *(Ra về, gặp bà Lượng)* - Bà nên đi tiễn chân con cháu Liệu một tý. Thôi thì dầu chưa phải là dâu con, cũng là cái tình khi anh Độ còn đi vắng.

BÀ LƯỢNG: - Rồi thì thế nào tôi cũng đi.

CỤ THẢO: - Nghe đâu bảo cô ấy cũng sang nhà nhiều lần nhưng không giáp mặt ông bà. Tôi về.

BÀ LƯỢNG: *(Theo cụ ra đến cửa)* - Cụ về.

CỤ THẢO: - Bà nên đi...

BÀ LƯỢNG: - Vâng... *(Cụ Thảo ra về hẳn)*

ÔNG LƯỢNG: - Đi đâu?

BÀ LƯỢNG: - Con cái Liệu nó được đi học rồi ông à.

ÔNG LƯỢNG: - Ôi dào...

BÀ LƯỢNG: - Nghe nói con bé nó đi theo đến tận nơi.

ÔNG LƯỢNG: - Lão đương lồng lộn lên kia kìa, rồi giận cá chém thớt, không chừng nhà mình vạ lây.

BÀ LƯỢNG: - Ông sợ đến thế?

ÔNG LƯỢNG: - Tôi sợ *(Cười khẩy)* - Muốn đòi chiều thì phải chiều đời.

BÀ LƯỢNG: - Lúc nào ông cũng có vẻ thâm thúy.

ÔNG LƯỢNG: - Xem ý lão Quyền cũng không muốn con mình theo đuổi đám ấy đâu.

BÀ LƯỢNG: - Gớm, nói rõ buồn cười.

ÔNG LƯỢNG: - Nhưng có gặp, bà cũng bảo nó một vừa hai phải chứ.

BÀ LƯỢNG: - Tôi nói làm sao được. Với lại nếu nó chẳng làm đến nơi để thường mà lão chịu để cho nó đi học đấy hẳn. Chỉ có mình là

thiệt... Càng chịu lép, họ càng lấn tới. Làm gì mà phải sống khổ khổ thế.

ÔNG LƯỢNG: - Bà bảo con Liệu được đi học thường dễ mà đã chắc à?

BÀ LƯỢNG: - Giờ chuyện đã vỡ ra. Cả làng, cả tổng đều biết. Hai được con bé thường mà đã dễ.

ÔNG LƯỢNG: - Bà đoán nghĩ lắm...

BÀ LƯỢNG: - Mà thà cho lành thì làm gạo, vỡ làm môi. Chứ mãi cái cách ngậm bồ hòn làm ngọt thế này cay cực lắm. Từ sáng đến giờ nghe tiếng riu ông chém cây mà tôi cứ thấy buốt lên tận óc.

ÔNG LƯỢNG: - Còn sung sướng nỗi gì. Muốn được thì phải mất. Hơn nữa, cái thế của mình cũng không thể xử khác được.

ÔNG LƯỢNG: - Nhịn nhục là vì chúng nó chứ. Thiệt đi một tý cho con nó mở mày mở mặt lại chẳng hơn ư. (*Thấy Quyên đến*) - Ông sang chơi.

QUYÊN: (*Lầm lì*) - Tôi đứng đây được rồi.

ÔNG LƯỢNG: - Ấy chết. (*Trái cái chiếu mới ra giường*) - Hai cây gỗ tôi đã hạ xong rồi đấy ạ.

QUYÊN: - Ông hạ mất rồi? Phiền thế! Tôi vội sang cũng chỉ cốt bảo để ông hăng khoan.

ÔNG LƯỢNG: - Chết!

QUYÊN: - Nghĩ lại, tôi cũng không muốn phiền đến ông bà.

BÀ LƯỢNG: (*Đi qua buồng vào một câu*) - Rõ thật, chuyện người lớn nhà.

QUYÊN: - Không phải việc không cần mà lại dám có lời phiền đến ông bà... Rầy cái... rồi miệng tiếng thiên hạ... Với lại cái việc cậu Độ nó cũng khó lắm kia.

ÔNG LƯỢNG: - Thế ra vẫn chưa xong?

QUYÊN: - Rồi cứ lấn lấn mãi về cái trường hợp cô Út.

ÔNG LƯỢNG: (*Ngồi phịch xuống*)

BÀ LƯỢNG: - Lại chuyện cô Út.

QUYÊN: - Chỉ ngại trên người ta cho người về điều tra...

ÔNG LƯỢNG: (*Thờ dãi*) - Rầy thế.

BÀ LƯỢNG: - Thì thuyên theo lái, gái theo chồng. Hồi di cư cả làng cả tổng đều mắc mưu chúng nó chứ riêng gì một ai. Còn nhà này xưa nay có làm điều gì bạc ác mà ông phải ngại.

QUYÊN: - Bà nói thế mà phải.

ÔNG LƯỢNG: (*Trùng mắt nhìn vợ*) - Việc của thằng Độ rồi thế nào mà chả phải phiền đến bác.

QUYÊN: - Phiền đến tôi ấy? (*Cười*) - Nể mặt thì ông bà nói vậy...

ÔNG LƯỢNG: - Hay ông lại nghe người ta nói vào, nói ra thế nào?

QUYÊN: - Việc đã bày ra nhân tiên, tôi còn phải nghe ai.

ÔNG LƯỢNG: - Thì ra chuyện gì vậy ông?

QUYÊN: - Cái thằng Quyên này hết vận rồi. (*Cười khẩy*) - Mà cũng đã hết vận rồi thật đấy.

ÔNG LƯỢNG: - Chết, nếu tôi có chuyện gì không phải thì ông cứ bảo thật.

QUYÊN: - Bây giờ đến thứ cô Liễu kiện mà tôi cũng phải đổ nữa là.

ÔNG LƯỢNG: - Việc ấy thì thật tình là tôi không biết.

QUYÊN: - Ô hay... Dâu con trong nhà mà ông lại không biết?

ÔNG LƯỢNG: - Đã dâu con gì đâu.

QUYÊN: - Ông chối làm gì.

ÔNG LƯỢNG: - Là tôi nói thật tình thế.

QUYÊN: - Có dễ cô ấy tưởng là vì kiện mà được đi học chắc. Giấy cắt lương thực còn phải tay thằng này ký, chứ đã chạy đi đâu nổi.

ÔNG LƯỢNG: (*Quay sang nhìn vợ, ý như bảo bà thấy chưa*)

QUYÊN: - Mình thương, họ lại tưởng mình sợ. Thật buồn cười, xược ấy à, tôi cứ để cho vào trường đâu đấy, tôi mới lòi cổ về cho mà ngượng.

ÔNG LƯỢNG: - Chấp với họ làm gì, mình là người lớn. (*Cười nói cố vui vẻ*) - Bác nói ra như vậy tôi mới vỡ nhẽ. Thì ra bác cứ tưởng bên tôi xúi bẩy gì cô ấy. (*Ngừng một lát*) - Đúng thật, rõ là bác thương mà không biết. Giá như người ta cứ đến tận nhà mà xin... có phải không ạ. Một lần bác chưa cho thì hai lần.

QUYÊN: - Ông bà bảo, đã đứng ra phục vụ nhân dân, tôi độc địa làm cái gì?

ÔNG LƯỢNG: - Thế... mới dần... rõ là dần. Cũng may mà bác không chấp.

QUYÊN: - Tôi nói thế này cũng là chí tình: Không phải tôi khó khăn gì về cái việc của cậu Độ đâu. Nhưng ít ra nhà cô ta phải hiểu chứ. Cô ấy yêu cậu Độ chứ gì. Vậy tôi trồng cây cho ai ăn quả đây.

ÔNG LƯỢNG: - Chính thế.

QUYÊN: - Không có nhẽ tôi cứ làm cổ cho anh khác xơi, để rồi họ đâm vào lưng tôi.

ÔNG LƯỢNG: - Chẳng qua là cháu nó dại.

QUYÊN: - Cô ấy cố tình gây khó khăn cho tôi nhiều quá. Ví như ngày xưa, cái việc lý lịch của cậu ấy tôi coi mùi gì. Một mình tôi, tôi ký một chữ là xong. Nhưng bây giờ kiện cáo ồn lên. Những anh trong Ủy ban xưa nay vốn đã không ưa mình, tất họ có cớ để xét nét tới. Mà phạm cái việc đã phải mang ra bàn chung, xét chung, rồi bá nhân bá khẩu...

ÔNG LƯỢNG: - Bà đã nghe thấy chưa?

QUYÊN: - Cái cô Út ấy không đơn giản đâu... Ai dám đảm bảo vào trong ấy lại không theo địch, không thành phần động ác ôn. Khả năng ấy có quá đi chứ... Đặt bút xuống mà ký, tù như không chứ bõn à. Huống hồ cô với cháu lại là thuộc vào dòng dõi nội tộc...

- Tuy vậy cũng không phải là không có cách. Việc khó bằng trăm tôi còn lo được. Có điều là vượt mặt thì cũng nên nể mũi. Ông bà nên bảo cô ấy, gây khó khăn cho tôi lúc nào cũng là gây khó khăn cho ông bà lúc đấy.

ÔNG LƯỢNG: - Được... Ông cứ để rồi tôi bảo, chẳng qua cũng chỉ là đại dột. (Vội vã)... Đôi gỗ tôi đã đốn ở ngoài vườn, ông ra xem qua. *Quyên ra trước, ông Lượng ra theo. Chị Thanh bí thư Đảng ủy vào nhà. Bà Lượng trông thấy chị, mừng cuống quýt.*

BÀ LƯỢNG: - Sao lại có lúc rảnh rồi chạy sang thăm chị, thăm em thế này?

CHỊ THANH: - Gớm!... Đã đến đây mấy dạo rồi nhưng có lần nào giáp mặt ông bà được đâu...

BÀ LƯỢNG: - Để đặt ấm nước đã.

CHỊ THANH: (*Kéo lại*) - Nước sôi làm gì... có trâu thì cho em một miếng.

BÀ LƯỢNG: (*Mở âu trâu đưa cho chị Thanh một miếng*) - Rồi lại không đánh được răng.

CHỊ THANH: - Lắm hôm đi họp về rét, các cụ gắp cho miếng trâu ăn ấm hân lên.

BÀ LƯỢNG: - Anh ấy có thư từ ra không?

CHỊ THANH: - Đã đến hai năm nay không có tin, nhưng gặp mẹ em chớ nói nhớ... Vẫn vậy đấy...

BÀ LƯỢNG: - Vậy...

CHỊ THANH: - Cứ phải lấy công việc làm khuây... Nhiều khi cũng nóng ruột lắm. (*Ngừng*) - Đây... chuyện ở ngoài trại lợn thế nào mà nghe nói em giật cả mình.

BÀ LƯỢNG: - Cái này nó “khuất tạp” lắm chị ạ... Để tôi gọi ông ấy về. (*Gọi lớn ra phía ngoài*) - Ông Lượng ơi!... Ông về có khách...

CHỊ THANH: - Em mới nhận công tác, những chuyện về trước cũng không nắm được... Vừa rồi họp với trại chăn nuôi nghe bà con phản ánh, em cứ ngỡ cả người... Thì ra trại lợn nát chuyện do vì thế.

BÀ LƯỢNG: - Tình thực là ông ấy vẫn ngại.

CHỊ THANH: - Sợ thù hân chú gì... Còn hơn là cứ để cho xã viên người ta mất lòng tin vào hợp tác... Cán bộ xã mình, anh em đều hết lòng vì dân cả. Còn có cái kẻ lộng hành làm bậy được, là bởi xã có phần sơ hở. Mà bà con thì ngại đấu tranh.

Ông Lượng vào, Quyền theo sau.

ÔNG LƯỢNG: - Chị sang chơi.

CHỊ THANH: - Ông làm gì ngoài ấy?

ÔNG LƯỢNG: - Có cây gỗ đứng gần nhà đốn đi chẳng sợ gió máy...

CHỊ THANH: (*Ngạc nhiên khi nhìn thấy Quyền*) - Kia!... đồng chí Quyền ở bên này.

QUYÊN: *(Bối rối vì bất ngờ)* - Tôi cũng vừa mới đến.

CHỊ THANH: - Ủy ban sáng nay ai trực?

QUYÊN: - Tôi ra ngay bây giờ.

CHỊ THANH: - Đương thời vụ, công việc nên tranh thủ giải quyết sớm... cho bà con về ra đồng. *(Chờ cho Quyên đi khỏi, chị tới gần ông Lượng)* - Lớp này trại chăn nuôi củng cố lại. Ý của hợp tác lại muốn mời ông ra trông nom giúp.

ÔNG LƯỢNG: - Chị có lòng nhớ đến tôi xin cảm ơn. Nhưng tôi đóng góp mãi rồi, lần này nhường bà con khác...

CHỊ THANH: - Không ở trại nữa, về đội ông làm gì?

ÔNG LƯỢNG: - Nhưng nhằng, cũng đủ điểm cân đối, có việc gì đội gọi thì làm.

CHỊ THANH: - Có phải phí không nào... Chăn lợn vừa kinh nghiệm, vừa mát tay như ông mà không đóng góp là thiếu sót đấy.

BÀ LƯỢNG: - Trại thả ra đấy chứ chị.

CHỊ THANH: - Có... tôi có nghe bà con phản ánh. Hôm nay đến cũng có ý để hỏi lại ông bà đầu đuôi xem thế nào.

BÀ LƯỢNG: *(Vui vẻ)* - Thật rõ... có oan mà chả phải cất công đi đâu... Cán bộ đến tận nhà nhà.

Quyên quay lại đột ngột.

CHỊ THANH: - Có chuyện gì nữa thế, đồng chí Quyên?

QUYÊN: - Chị Thanh ạ... Chị là bí thư nên tôi cũng chẳng cần giữ kẽ gì nữa... Tôi biết chị sang đây là vì việc gì rồi.

CHỊ THANH: - Ô hay...

QUYÊN: - Nếu có nghi điều gì ám muội, sao chị không hỏi thẳng tôi?

CHỊ THANH: - Đồng chí cũng biết tự mình phải có trách nhiệm báo cáo?

QUYÊN: - Báo cáo cái gì... Có ông bà Lượng đây... Ba mặt một lời, úp mở mãi rồi sinh khó. Nào... cái việc ở trại lợn ngày nào ai dùng quyền thế mà chiếm công vi tư... Ai đàn áp, khống chế ông bà... Có chị Thanh bí thư đây, ông cứ nói đi.

ÔNG LƯỢNG: - ...

QUYÊN: - Đấy có phải là chuyện gấp lửa bỏ tay người không nào?

CHỊ THANH: - Tôi yêu cầu đồng chí không tham gia vào chuyện lúc này.

QUYÊN: - Nhưng tôi không chịu được cái cách quy chụp của các đồng chí ấy... Tôi nói thật đây này: Tôi sẽ làm ra nhẽ... Mà các đồng chí nghe ngóng không cẩn thận, chỉ tổ tạo điều kiện cho kẻ xấu nó có chỗ dả kích vào cán bộ thôi. (*Làm ra vẻ tức giận bỏ đi, rồi lại quay vào*) - Tôi hãy nói, ví thử như chị thôi... Cũng mẩu mực đến như chị là cùng chứ gì... Rõ là thanh sạch nhẽ. Anh ấy đi xa gần ấy năm trời nhưng không có tin tức gì, ở nhà vừa nuôi dưỡng mẹ, vừa gánh vác việc dân, việc Đảng... Một hạt gạo của công, chị cũng không tư hào. Vậy mà chị tưởng ít điều tiếng à? Chị có muốn tôi kể chị nghe.

CHỊ THANH: - Tôi cũng muốn nghe chứ... Đã có người nói thì hãy cứ bình tĩnh mà lắng nghe. Nghe rồi thì mới phân biệt được đúng sai. Không nên người ta chưa kịp nói thì mình đã vội chặn ngay. Đến lúc sai thực cũng không ai dám góp ý cho mình nữa đâu.

QUYÊN: - Công nhận với chị là thái độ của tôi nóng nảy. Nhưng các đồng chí cũng phải thông cảm cho tôi chứ. Cứ nói không cho nhau như thế, thì giới cũng chả nén được. (*Ngừng*) - Bây giờ làm việc khó lắm. Nể nang thì các đồng chí phê bình. Mà làm đúng nguyên tắc thì lắm kẻ oán người trách. (*Lấy bản lý lịch*) - Nhân dịp có chị đây... Chị cho ý kiến vào cái này để tôi còn gửi đi.

CHỊ THANH: (*Cầm xem*) - Không phải công việc của tôi. Càng không phải là việc của đồng chí.

QUYÊN: - Sao?

CHỊ THANH: - Đã đến lúc chúng ta phải làm việc theo đúng trách nhiệm. Không tùy tiện được. Cái cách việc gì cũng xông vào, bạ chỗ nào cũng giải quyết sẽ tạo khe hở cho kẻ xấu lộng hành. Cuối cùng chẳng ai chịu trách nhiệm cả... (*Trả lại bản lý lịch*) - Công việc này đã phân công đồng chí Tân phụ trách nội chính giải quyết. (*Chị Thanh nhìn thấy Liệu khoác áo đi đến*)

- Liệu vào đây. (*Chạy ra đón Liệu*)

QUYÊN: - Tôi đã báo, kiện cáo lung tung rồi khó khăn mà.

ÔNG LƯỢNG: - Mọi lần bác vẫn chứng thực chứ?

QUYÊN: - Thì thế... Bây giờ ồn ã lên... Bá nhân bá khẩu... (*Hướng tới phía Liệu*) - Xong đây rồi cô ấy làm lung bung cho mà xem.

ÔNG LƯỢNG: - Được... Rồi tôi sẽ báo.

Chị Thanh cùng Liệu vào.

CHỊ THANH: - Đến trường em cứ trình bày rõ lý do mình lên muện và về phía xã cũng sẽ có công văn trình bày thêm...

LIỆU: - Giá như em tìm gặp chị, gặp các đồng chí trong Đảng ủy, trong Hội đồng trình bày sớm, em không bị muện như thế này. Em cứ tưởng việc không cho em đi học là chủ trương của xã.

CHỊ THANH: - Kẻ lộng hành thường nấp vào uy tín của tập thể để làm bậy.

LIỆU: - Hơn nữa, chúng em cũng không biết rõ ai là người có trách nhiệm mỗi khi dân muốn trình bày ý kiến.

CHỊ THANH: - Đó cũng là một sơ hở mà rồi đây Hội đồng nhân dân sẽ phải bổ sung.

LIỆU: (*Với ông Lượng*) - Chào hai bác.

CHỊ THANH: - Con dâu sang chào để đi học đấy.

LIỆU: (*Ngượng ngùng*) - Chị... (*Nhìn thấy Quyên*) - Chào ông Quyên.

QUYÊN: (*Quay lại*) - Tôi nghe thấy rồi.

LIỆU: - Tôi đến trụ sở tìm ông mấy lần mà không gặp.

QUYÊN: - Tìm tôi?

LIỆU: - Xin ông con dấu vào giấy cắt lương thực.

QUYÊN: - Đi học hả... Được thôi! Xã có thêm người đi học, về phục vụ nhân dân tôi lại chả mừng à?... Cô định đi ngay?.

LIỆU: - Muộn quá rồi. (*Quay về phía bà Lượng*) - Xã cho cháu đi học... Cháu sang chào hai bác...

BÀ LƯỢNG: - Cụ Thảo cũng mới sang nói chuyện. Được đi là bác mừng.

LIỆU: - Lần này cháu đi xa, chắc ít có dịp chạy đi chạy lại.

BÀ LƯỢNG: - Gắng mà học.

LIỆU: - Đến chậm... cháu cảm chắc là vất vả.

BÀ LƯỢNG: - Muộn còn hơn lỡ.

LIỆU: - Gắng thì cháu cũng theo kịp. Nhưng cháu chỉ tiếc đáng ra cháu không phải vất vả như thế này.

ÔNG LƯỢNG: - Ở ngoài xã, các anh các chị ấy cho đi học là chiếu cố lắm rồi.

LIỆU: - Cháu có tội tình gì đâu ạ.

ÔNG LƯỢNG: - Nhưng cũng một vừa hai phải thôi...

LIỆU: - Cháu cũng chỉ mong có thể...

QUYÊN: - Các anh các chị cứ bước chân ra khỏi xã là tiến vù vù. Chỉ có mấy anh cán bộ mới là cái thân tội. Có chị Thanh hiểu này: Dưới thúc lên, trên bỏ xuống... Đơn của cô có giới đất chứng cho, đề nghị mãi đấy chứ. Khốn, các cha không nhất trí mà mình tự động giải quyết thế lại ra chuyện cảm tình...

LIỆU: - Vậy mà khi nghe tôi trình bày thì đồng chí nào cũng ngỡ ngàng. Chẳng ai biết gì về việc này...

QUYÊN: - Được... Còn tôi, còn có các đồng chí ấy đấy. Tôi ra trụ sở đây... Chị có còn lấy dấu thì ra ngoài ấy. Dấu sao thì cũng phải chờ đồng chí chủ tịch về... nhất trí lại đã.

Bỏ đi.

CHỊ THANH: - Đồng chí Quyên!.

Quyên vẫn đi. Chị Thanh đuổi theo. Liệu cầm tờ giấy, nhìn theo.

ÔNG LƯỢNG: - Tôi đã bảo, một vừa hai phải thôi, làm quá đâm hỏng việc...

LIỆU: (*Lặng đi một lát*) - Cháu quyết theo việc này đến tận nơi...

ÔNG LƯỢNG: - Cái đó thì tùy... Chính cậu Độ lúc này cũng đương phải nhờ bác ấy lo giúp việc.

LIỆU: - Anh Độ nhờ?

ÔNG LƯỢNG: - Dẫu chẳng bằng mặt bằng lòng với ông ta, cô vẫn nên vì Độ mà nhịn một chút.

Ông Lượng cầm chiếc rìu định đi làm tiếp. Chợt Liệu phát hiện cây Bạch đàn đã bị chặt.

LIỆU: *(Nhìn về phía cửa trước, giật mình)* - Ôi chao! Đôi Bạch đàn.
(Chạy lao về phía cây Bạch đàn) - Hai bác ơi! Hai cây Bạch đàn chặt mất rồi ư?

ÔNG LƯỢNG: - ... Tôi vừa hạ xuống đây. *(Liệu ôm mặt lặng đi. Ánh sáng trở về cảnh hồi tưởng. Dưới gốc Bạch đàn, Liệu và Độ đang trò chuyện)...*

LIỆU: *(Cầm một nắm lá Bạch đàn)* - Bạch đàn có hoa không, anh Độ?

ĐỘ: - Cần gì có hoa.

LIỆU: - Em hỏi có hoa không kia mà.

ĐỘ: - Anh bảo cần gì có hoa. Từ lá cây, vỏ cây, cả trong thân gỗ đều có mùi thơm.

LIỆU: - Vẫn lạc đề. Nếu em là cô giáo, em chỉ cho anh điểm hai.

ĐỘ: - Nhưng Liệu chưa phải là cô giáo.

LIỆU: - Em sẽ là cô giáo chứ. Tại sao em lại say mê cái nghề thầy đến thế.
Nếu em làm nghề dạy học, em sẽ rất yêu những học trò ngộ ngược.

ĐỘ: - Như chúng mình đã làm cô giáo phát khóc nhiều lần.

LIỆU: - Cô giáo vẫn quý anh, vẫn nhắc đến anh luôn.

ĐỘ: *(Bứt một lá Bạch đàn)* - Liệu thích hương Bạch đàn lắm à?

LIỆU: - Không thích.

ĐỘ: - Sao cứ lên tận nhà người ta lấy lá gọi đầu... Mà ngay trước ngõ nhà mình cũng đầy ra đấy.

LIỆU: *(Túm túm cười)*

ĐỘ: - Hỏi thiếu thông minh phải không?

LIỆU: - Ngốc thì có.

ĐỘ: - Không sợ anh tự ái?

LIỆU: - Lại còn tự ái thì ngốc gấp bốn lần.

ĐỘ: *(Vòng tay qua cây Bạch đàn, cầm lấy tay Liệu)* - Yêu em quá.

LIỆU: - Bác trông thấy kia kia.

ĐỘ: - Kệ.

LIỆU: - Bỏ em ra... (*Mỉm cười ngây ngất*) - Mỗi lần đến đây, em rất ngượng. Em cứ phải mượn có đến tìm lá Bạch đàn về gội đầu. Nhưng bác gái lại mỉm cười bảo em: Độ nó có nhà đấy. Nếu không có cây Bạch đàn, em chả biết có có gì mà đến thăm anh được.

ĐỘ: (*Nắm chặt lấy tay Liệu áp vào má mình*) - Anh ngốc quá... Anh ngốc quá.

Trở về cảnh cũ.

LIỆU: - Đến đây nhìn thấy đôi Bạch đàn, cháu cứ tưởng đầu như anh ấy vẫn có ở nhà. Đi đâu, cháu cũng vẫn nhìn về đôi Bạch đàn. Ngày nào cháu cũng nhìn về đôi Bạch đàn. (*Bà Lượng bật khóc*)

ÔNG LƯỢNG: - Bà... hay chưa kia. Cây trồng thì phải đốn. Không có nhẽ để nó đứng mãi ở trong vườn.

Chị Thanh ra, sống lại trước cảnh này.

LIỆU: - Nhưng chẳng lẽ hai bác lại túng bán đến thế kia ư? Không... Cháu biết... Cháu biết hai bác quý đôi Bạch đàn này lắm... Đừng, cháu xin hai bác. Hai bác đừng bán nó cho ai.

ÔNG LƯỢNG: - Chị Liệu ạ, chị nghĩ đến thằng Độ, nghĩ đến vợ chồng nhà tôi mà chạy đi chạy lại, tôi cảm ơn. Còn như những việc trong nhà, chị nên để quyền chúng tôi thu xếp. Chị quý thằng Độ nhà tôi một, tôi để ra nó, tôi lo cho nó mười. Thú thật với chị, tôi không muốn ai mang thêm thù oán đến cửa nhà tôi lúc này.

LIỆU: (*Sùng sốt như bước hụt*) - Cháu hiểu ra rồi. Nếu vậy thì cháu xin lỗi... Xin lỗi bác. (*Cô xách túi, cúi đầu đi ra khỏi cửa*).

BÀ LƯỢNG: (*Chạy theo*) - Liệu...!

Nhìn thấy chị Thanh, bà Lượng chạy lại, ôm lấy và nức nở trên vai chị.

CHỊ THANH: - Tôi hiểu... Tôi hiểu cả rồi.

Hết cảnh.

PHẦN GIỚI THIỆU

BÀ LƯỢNG: - Chuyện thế nào, tôi đã nói hết với chị bí thư. Nửa năm qua rồi. Gánh nặng đã vơi đi được. Nhưng mỗi lo trước vừa qua, thì mỗi lo sau đã tới. Ông Lượng nhà tôi thì vẫn đương cho mình là khôn ngoan. Nhưng thực ra là tự mình làm khổ mình, làm khổ con nữa... Từ hôm ông ấy nặng lời với con cháu Liệu, tưởng chuyện nhỏ mà thành ra to. Họ hàng bên ấy nhiều người rộng lượng thể tình cho. Nhưng cũng không ít người biết chuyện, đay nghiến ông bà ấy: “Họ đóng cửa vào mặt, thì tội gì cứ phải cho con mình lao tới; có ế ẩm đâu mà phải thế... Con bé đi học được hai hôm thì bên ấy đem trả trâu. Cô ấy cũng không đi lại bên này, cũng chẳng thư từ cho thằng Độ... Cô ấy khinh... Khốn khổ... Con bé cứ đình ninh chuyện chạy chọt này là do ý thằng Độ”. (Ngừng).

Hôm nay bên sông lại có một đám sang dạm. Chẳng biết ông bà ấy nghĩ thế nào. Hay là cô ấy đã nhận lời người ta rồi? (Ngừng) - Mà làm sao tôi sốt ruột đến thế này nhỉ?

VÀO KỊCH

Độ đã về phép.

BÀ LƯỢNG: (Ngắm con) - Người thì u trông cũng khá, sao da dẻ không được sáng.

ĐỘ: (Cười) - Con vẫn khỏe u ạ. (Nhìn mẹ nheo mắt cười) - Nom u dạo này bé tạo đi thì có.

BÀ LƯỢNG: - Anh để thương để nhớ cho tôi, làm gì tôi không quát queo lại. (Ngừng một lát) - Mong anh, cả đêm mắt u cứ để tặn ngoài ngõ. Lần này về chắc là được nghỉ ít ngày chứ?

ĐỘ: (Nhìn mẹ cười tí) - Vâng.

BÀ LƯỢNG: - Vậy là cấp trên người ta chiếu cố mình còn gì.

ĐỘ: - Chắc con cũng không thể ở lâu được. *(Nhìn ra phía trước cửa)* - Ô hay, trước cửa nhà ta bây giờ sao trống trải thế hả u?

BÀ LƯỢNG: - Hồi xưa chỗ ấy là hai cây Bạch đàn.

ĐỘ: - Hai cây Bạch đàn liễu. Hồi con đi, bóng cây đã che rợp vào đến cửa nhà mình. Sao u lại chặt đi?

BÀ LƯỢNG: - Thấy lại mới trồng hai cây khác thay vào chỗ ấy.

ĐỘ: - Nhưng tại sao thấy lại chặt đi kia chứ?

BÀ LƯỢNG: - Thấy u túng, bán đi. Anh cũng trách sao?

ĐỘ: - Con chỉ tiếc thôi. Bao nhiêu năm mới lại trồng được một đôi Bạch đàn như thế.

BÀ LƯỢNG: - Cửa nả cũng bởi như người làm ra thôi con ạ.

ĐỘ: - Thật đấy... Giá lúc ấy con ở nhà, thì thế nào con cũng nói với thầy đừng chặt. Liệu nó quý đôi Bạch đàn này lắm. Hồi xưa, lần nào lấy cố sang xin lá, gặp u, u lại cười bảo: “Độ nó có nhà đấy”. Thế là cô ấy lại đổ mặt lên vì gương. *(Ngừng)* - Chẳng hiểu từ ngày không còn cây Bạch đàn nữa, Liệu đã tìm được cố gì mà đến với thầy u chưa?

BÀ LƯỢNG: - Thôi đừng nhắc đến nữa rồi thầy nghĩ ngợi. *(Ngừng)* - Thế còn việc của anh trong ấy ra sao rồi?

ĐỘ: - Việc gì cơ?

BÀ LƯỢNG: - Ô hay... Hồi trong năm, chẳng có một nhà chị ở trong ấy về điều tra lý lịch của anh là gì...

ĐỘ: - U cũng biết?

BÀ LƯỢNG: - Thấy anh vất vả với anh bao nhiêu.

ĐỘ: - Chuyện cô Út chứ gì. *(Cười)* - Có gì đâu mà u phải lo. Với tổ chức, con trình bày rất rõ ràng. Còn việc của ai làm thì người ấy phải chịu trách nhiệm. Tổ chức cần nắm hết cũng là để hiểu rõ mình hơn thôi... Làm sao người này lại gánh thay trách nhiệm về người khác được.

BÀ LƯỢNG: - Thì vừa rồi nói chuyện với chị bí thư, u mới biết rõ như thế.

ĐỘ: - Căn bản là lập trường chính trị của mình ấy chứ.

BÀ LƯỢNG: - Anh đi, thầy u chẳng mong anh mang tiền bạc về nhà. Nhớ thương u cũng chịu được, chỉ mong anh theo kịp chúng kịp bạn.

ĐỘ: - Công tác của con thì thầy u chẳng phải phiền lòng.

BÀ LƯỢNG: - U hỏi là đã xong chưa?

ĐỘ: - Con đã nói là tốt đẹp cả u ạ...

BÀ LƯỢNG: - Vậy mà chẳng nói ngay cho u mừng.

ĐỘ: - Con vừa nói ngay đấy thôi. (*Ngừng*) - Thầy chạy đâu hả u? Con mua cho thầy con chai mật ong. Bệnh dạ dày thầy con dạo này có khá hơn chút nào không?

BÀ LƯỢNG: - Lại càng quá lên thì có. Nhăn nhó suốt.

ĐỘ: - Liệu vẫn đi lại bên này phải không u?

BÀ LƯỢNG: (*Lúng túng*) - Ừ... cũng thỉnh thoảng.

ĐỘ: - Sao con nghe chị Phái vào kể chuyện, là từ ngày con đi, cô ấy vẫn chạy đi chạy lại trông nom thầy u?

BÀ LƯỢNG: - Dạo xưa cô ấy vẫn hay sang.

ĐỘ: - Con bây giờ... U?

BÀ LƯỢNG: - Độ này thì thưa. Đã lâu u cũng không gặp.

ĐỘ: - Sao u không chịu sang, lỡ cô ấy ốm đau?

BÀ LƯỢNG: (*Vẻ bối rối*) - Không, ốm đau thì không đâu.

ĐỘ: (*Nhìn mẹ nghi ngờ*) - Hay hai nhà đã xảy ra chuyện gì rồi?

BÀ LƯỢNG: - Anh lại còn chả biết tính u... Ai hơn thì u chịu kém... Cả đời u chẳng to tiếng với ai.

ĐỘ: - Vậy thì vì sao chứ?

BÀ LƯỢNG: (*Định nói thật lại thôi*) - Nào u biết... Với lại ... (*Ngập ngừng*) - Thôi con ạ... đám này chả xong, thì ta lo đám khác.

ĐỘ: (*Sửng sốt*) - Sao lại thế?

BÀ LƯỢNG: - Làng này thiếu gì con gái. Hay gì trăm đó đem về một chỗ rồi sinh thù chuốc oán.

ĐỘ: - Ô hay... Chúng con yêu nhau từ hồi ở làng. Mọi người ai mà chẳng biết. Làm gì có chuyện tranh cướp ai đâu.

BÀ LƯỢNG: - Chuyện thế... *(Thở dài)* - Biết làm sao?

ĐỘ: *(Đứng phắt dậy)* - Con đến gặp cô ấy đây.

BÀ LƯỢNG: - ĐỪNG...

ĐỘ: - Con phải hỏi để biết rõ vì sao chứ. Hồi chị Phái vào, cô ấy còn viết thư, lại gửi cả quà cho con nữa. *(Đau đớn)* - Không có nhẽ người ta có thể thay đổi nhanh đến như vậy.

BÀ LƯỢNG: - U nghe nói hôm nay bên sông họ sang xin dạm.

ĐỘ: *(Gần như hoảng hốt)* - Thật thế không u? *(Lặng đi một lúc)* - Thôi vậy... Con chẳng sang nữa... Con chẳng sang nữa làm gì. *(Rùng mình)*.

BÀ LƯỢNG: *(Án hận, lúng túng)* - Đã về đến nhà thì vui vẻ lên cho thấy u vui theo... Chạy lên bà, lên các cậu các dì mà chơi cho khuây khỏa. Chuyện nào rồi cũng qua thôi con ạ.

Độ cầm mũ đội, đi ra. Anh vẫn không giấu nổi buồn bã. Bà Lượng nhìn theo con đau xót. Bà ôm chiếc ba lô của con cất đi, dừng lại nói với khán giả: "Tôi biết ăn nói với con tôi thế nào?"

Ông Lượng về, nhìn vợ, ngạc nhiên.

ÔNG LƯỢNG: - Ba lô của ai thế?

BÀ LƯỢNG: - Thằng Độ về.

ÔNG LƯỢNG: *(Mừng rỡ)* - Về hồi nào? *(Cuống quýt)* - Độ ơi!

BÀ LƯỢNG: - Nó chạy lên trên bà.

ÔNG LƯỢNG: - Con nó vẫn mạnh khỏe chứ?

BÀ LƯỢNG: - Khỏe.

ÔNG LƯỢNG: - Vừa mới về đến nhà, bố con chưa kịp gặp đã cho đi chơi.

BÀ LƯỢNG: - Nghe chuyện con cái Liệu, nó như người mất hồn.

ÔNG LƯỢNG:

BÀ LƯỢNG: *(Lặng đi một lát)* - Giấu làm sao được... Lắm đêm thức giấc, nghĩ đến con tôi không nhắm được mắt. - Rõ là chuyện thất đức, vừa có tội với con mình, vừa có tội với người ta.

ÔNG LƯỢNG: - Bà làm như tôi bạc ác lắm chẳng bằng. Cái thế mình không xử khác được. Lão Quyền cũng đang cầm con bé ấy lắm. Mình cứ theo đuổi thì có bằng trên tức lão.

BÀ LƯỢNG: - Nói lại chỉ thêm buốt ruột... Bữa ấy con bé không nói số, lại cũng là tốt nhin... (*Ngừng*) - Con bé nó yêu thằng Độ lắm.

ÔNG LƯỢNG: - Vậy thì nó phải hiểu cái khó cho tôi chứ.

BÀ LƯỢNG: - Nó hiểu đấy... Chính vì nó hiểu nên nó sa bẫy nhà mình... Nó không muốn giống cây Bạch đàn để cho ông đốn đi làm vừa lòng ông Quyền.

ÔNG LƯỢNG: - Tôi làm vì tôi ư?... Chỉ có cái thân tôi thì tôi cần phải lụy ai... Cá chuối đằm đuối vì con chú. Tôi có cần rằng chịu nhục cũng là mong cho chúng nó mở mày mở mặt ra chứ. Bà dày vò tôi ư? (*Thì thào to nhỏ*) - Mà xử sự như thế, đâu chỉ một mình tôi. (*Chia tay về phía khán giả*) - Chẳng tin bà cứ hỏi mà xem... Đã muốn được là phải mất. Mấy ai làm không công cho ai... Dằm gói chè cho con lọt cửa vào trường. Mười đấu gạo, đôi gà để cái giấy thông hành cho nhanh chữ ký, cũng là chuyện thường thôi chứ...

BÀ LƯỢNG: - Tôi van ông! Ông nói mãi với tôi điều ấy rồi.

ÔNG LƯỢNG: - Mà bà phải nhìn đâu xa. Bên ông Quyền khởi công làm nhà với hai bàn tay trắng. Vậy mà khánh thành một ngôi nhà ngói 5 gian. Tiền mừng còn dư ra có bạc nghìn đấy... Đến chưa có việc gì nhờ, người ta còn mượn có để mang tiền đến. Nữa nhà mình đang trông cậy người ta.

BÀ LƯỢNG: - Không lâu nữa đâu... Rồi cũng đến lộ mặt ra thôi.

ÔNG LƯỢNG: - Lão vẫn còn sờ sờ kia.

BÀ LƯỢNG: - Vì còn có người che giấu.

ÔNG LƯỢNG: - Ai nói kệ người ta... không đại gì chúc lấy thù oán.

BÀ LƯỢNG: - Lần này thì tôi nói.

ÔNG LƯỢNG: - Bà nói?

BÀ LƯỢNG: - Tôi nói hết với chị Thanh rồi.

ÔNG LƯỢNG: - Tự quyền bà?

BÀ LƯỢNG: - Tự tôi... Tôi đã viết thành đơn... Vì hợp tác, vì con mà tôi nói. Cái cách thâm thúy nước đời của ông đang làm khổ ông, làm khổ con ông. (*Nhìn thấy Liễu sang*) - Đây kia...

Liệu sang. Cô lạnh lùng và bướng bỉnh.

LIỆU: - Cháu chào hai bác.

ÔNG LƯỢNG: - Cô sang chơi.

BÀ LƯỢNG: - Vào trong này đi.

LIỆU: - Hai bác vẫn khỏe chứ ạ?

ÔNG LƯỢNG: - Chúng tôi vẫn bình thường...

BÀ LƯỢNG: - Đã lâu mới lại thấy...

LIỆU: - Cháu tự thấy là mình không nên sang bên này.

BÀ LƯỢNG: - Tôi biết là cô giận...

LIỆU: - Cháu đâu dám... Cháu có đến thì chỉ làm cản bước tiến của anh ấy.

BÀ LƯỢNG: - Bên nhà hôm nay có khách?

LIỆU: - Dạ... Người ở bên sông sang chơi.

BÀ LƯỢNG: - Thôi... Âu nó cũng là cái số.

LIỆU: - Biết có số thật không ạ?... Cháu chả tin có số. Mà nếu có thật thì cũng bởi những người làm ra mà thôi. (*Ngừng*) - Cháu nghe tin anh Độ mới về.

BÀ LƯỢNG: (*Bối rối*) - Không... À vâng... Em nó vừa mới về.

LIỆU: - May quá, thế là hôm nay cháu lại được gặp.

BÀ LƯỢNG: - Anh ấy chạy đi chơi đâu vắng rồi.

LIỆU: - Cháu đã định gửi thiệp mời vào trong đơn vị. Nhưng gặp anh ấy đã về đến đây, thì thế nào cháu cũng chờ gặp.

BÀ LƯỢNG: - Vợ chồng tôi cũng còn điều không phải với cô.

LIỆU: - Không phải với cháu cơ.

BÀ LƯỢNG: - Cô hỏi vậy... Nhưng mà là cô biết... Việc nào rồi cũng phải oán trả nghĩa đền. Nhưng hôm nay anh ấy mới về. Cô hãy để cho khi khác.

LIỆU: - Cháu chẳng làm điều gì phiền đến anh ấy đâu... Cháu cũng chỉ muốn biết rõ đầu đuôi câu chuyện. Hơn nữa cháu cũng muốn gặp anh ấy. Đã lâu chúng cháu không được gặp.

BÀ LƯỢNG: *(Nhìn thấy con về, bà lúng túng)* - Hay là để chiều mai tôi bảo nó sang bên cô.

LIỆU: - Thôi được, bác chẳng muốn cháu gặp thì cháu sẽ về. *(Đứng dậy nhìn ra xa)* - Kia rồi, anh ấy đã về đến đây... Cháu có bỏ đi cũng không kịp nữa mà.

Độ về. Liệu yên lặng, gần như sợ hãi. Ông bà Lượng hết nhìn nhau, lại nhìn cô Liệu như là dò đoán xem sự việc xảy ra như thế nào.

ÔNG LƯỢNG: *(Nhìn con từ đầu đến chân)* - Cô Liệu sang chơi chờ anh. Cô ấy đã chờ lâu rồi đấy.

ĐỘ: - Vâng... Con biết rồi. *(Ngừng một lát)* - Thấy vẫn khỏe chứ hả thầy?

ÔNG LƯỢNG: - Yếu lắm rồi... mỗi tuổi mỗi già. *(Nhắc con)* - Cô Liệu đợi con lâu rồi đấy.

ĐỘ: - Con mang về biếu thầy chai mật ong.

ÔNG LƯỢNG: - Có... thầy đã cất lên bàn thờ rồi.

BÀ LƯỢNG: *(Đến tận bên nhắc)* - Cô Liệu có việc hỏi con rồi cô ấy còn về...

Độ đến bên Liệu. Ông bà Lượng ý tứ bỏ vào nhà.

ĐỘ: - Sang chơi lâu rồi à?

LIỆU: - Vâng.

ĐỘ: - Liệu dạo này trông khác quá.

LIỆU: - Già đi chứ gì?

ĐỘ: - Đẹp, chải chuốt ra.

LIỆU: - Thôi... *(Đứng dậy không vững)*

ĐỘ: - Sao bảo thay đổi rồi phải không?

LIỆU: - Sợ vướng bước đường tiến bộ của anh mà.

ĐỘ: - Biện bạch khéo đấy nhỉ. Tôi định đến nhà chơi nhưng thấy đông khách quá.

LIỆU: - Vâng... Khách ở bên sông sang hỏi đấy.

ĐỘ: (*Lặng đi*) - Thôi... thế chúc hạnh phúc. (*Đi lấy ra chiếc lược, chiếc trâm chuốt bằng Đuyara xác máy bay*) - Quà tặng đây.

LIỆU: - Anh chu đáo quá. Quà tặng anh chuẩn bị từ bao giờ thế?

ĐỘ: - Tưởng làm cho Liệu đấy... Về đến đây mới biết tin, bây giờ đành làm quà tặng đám cưới vậy. Đẳng nào cũng thế.

LIỆU: - Anh nói sao?

ĐỘ: - Nói là tôi đã làm những chiếc lược, chiếc trâm này. Chính tay tôi làm. Khi nào nhớ Liệu, tôi lại đem ra làm. Tất nhiên khi ấy có bao giờ tôi lại nghĩ rằng chính những thứ này lại là quà cưới tặng Liệu đi lấy chồng.

LIỆU: - Anh không nói sai à. Sao bây giờ em sợ những lời nói hay.

ĐỘ: (*Mỉm cười*) - Tôi nói sai đấy... Tin tôi làm gì... Với lại bây giờ đời nào Liệu muốn tin lời tôi là sự thật.

LIỆU: (*Đứng đây không vững*) - Em đi về đây.

ĐỘ: - Ô hay... sao bảo chờ tôi lâu rồi kia mà.

LIỆU: - Không biết cái gì đã xui khiến em sang bên này.

ĐỘ: - Chẳng trách gì đâu, chỉ hơi đường đột. Làm sao lòng người lại có thể thay đổi nhanh như vậy?

LIỆU: - Anh đương nói về anh, hay anh nói về tôi như vậy? Chẳng hóa ra chính anh lại được quyền trách tôi?

ĐỘ: - Vậy thì ai? Hay cô còn đi thanh minh gì cho mình nữa đấy?

LIỆU: (*Quyết liệt, đáo đẽ*) - Thanh minh cho tôi à? Từ ngày anh đi, nhớ lời anh dặn, tôi vẫn đi về nhà này như một người thân thích... Ngần ấy năm vắng anh, tôi vẫn chờ vẫn đợi. Có người ở trong ấy ra. Nhận được tin anh, tôi mừng phát khóc. Mừng vì anh đã tiến bộ. Mừng cũng còn vì trong câu chuyện hàng ngày anh vẫn nhắc tới tôi. Nhưng cũng từ ngày ấy hai bác đối với tôi khác hẳn. Hai bác không muốn cho tôi đến nhà như trước nữa. Thậm chí gặp tôi giữa đường bác còn muốn tránh mặt... Tôi chợt hiểu ra rằng, tôi khác nào như cái gai trên bước đường tiến bộ của anh. Muốn

được yêu anh thì tôi phải biết nhẫn nhục. Mà điều ấy thì tôi lại không làm được.

ĐỘ: - Tôi không thích nghe những lời bịa đặt.

LIỆU: - Hẳn là tôi đã bịa ra chẳng? Anh chưa được nghe thiên hạ kể về tôi đấy. Người ta bảo là “cô gánh gánh hành nấu canh củ tỏi. Chồng chưa đến hỏi đã về làm dâu”. Người ta bảo bố anh “đóng cửa vào mặt” mà tôi vẫn phải lao đến. Lão Quyền gặp tôi đâu cũng tùm tùm cười. Hẳn bảo anh có thư gửi về xin xỏ cảm ơn hẳn vì hẳn ta đã giúp anh tiến bộ.

ĐỘ: - Lại có thể như thế hay sao?

LIỆU: - Toàn những điều tôi bịa đặt cả thôi... Nhưng tiếc thay những người chung quanh anh vẫn còn đủ cả.

Ông Lượng đã ra. Ông đứng sững ở giữa nhà.

ÔNG LƯỢNG: - Có thể.

ĐỘ: - Ôi... Làm sao lại có thể đến nông nỗi này?

ÔNG LƯỢNG: - Chuyện dài, một câu không nói hết được.

LIỆU: - Tôi về...

ĐỘ: - Liệu... (*Liệu dừng lại.*)

LIỆU: (*Lắc đầu. Độ lặng đi đau đớn*)

ÔNG LƯỢNG: - Những việc ấy đúng cả... Nhưng đâu phải lòng thầy muốn thế. Hôm ấy chính là ngày ông Quyền đến để chứng thực vào lý lịch của anh.

Quyền đến đột ngột.

QUYỀN: - Tôi đến đây... rồi biết rằng lúc này tất cả mọi người sẽ nói đến tôi.

ĐỘ: - Thầy nói tiếp đi... Những gì đã xảy ra, đã đẩy chúng con đến cảnh huống như ngày hôm nay.

Sân khấu mờ đi rồi lại bừng sáng lên.

HỒI TƯỢNG

I

QUYÊN: - Lâu nay cô không hay sang tôi chơi. Thăng Chúc nhà tôi mới nghỉ hè về đấy.

LIỆU: - Mùa màng bận rộn thế, ông bảo còn thì giờ nào đi chơi.

QUYÊN: - Chúng tôi cũng đương định xét lại việc đi học cho cô.

LIỆU: - Thế ạ.

QUYÊN: (*Cầm lấy gói quà trên tay bà Lượng*) - Cái gì mà gửi tận vào mãi trong Trường Sơn thế này?

LIỆU: - Quà gửi cho người yêu đấy ông ạ.

QUYÊN: - Lấy ai thì cũng nhớ cho tôi ăn cỗ cưới với nhé.

LIỆU: - Thế nào mà chẳng phải có ông. (*Nhìn Quyên mỉm cười*) - Với lại cũng còn có việc phải hỏi lại ông.

QUYÊN: - Cô muốn nhắc đến việc xã không đồng ý cho cô đi học.

LIỆU: - Tôi sợ oan cho xã.

QUYÊN: - Cứ cho là cá nhân tôi giải quyết như vậy đi... Nhưng tôi cũng phải căn cứ vào chủ trương chung của xã chứ.

LIỆU: (*Nhìn thẳng vào mặt Quyên*) - Nếu đúng đó là chủ trương thì vì sao vừa rồi ông lại định xét lại việc đi học cho tôi? (*Quyên lúng túng*) - Hay vì con trai ông mới nghỉ hè về... Ông muốn tôi đến thăm cậu ấy?... Phải không ạ? (*Cười*)

QUYÊN: (*Lông lộn*) - Cô định vu cáo, bôi nhọ chính quyền phải không?

LIỆU: - Ông đang vu khống cho tôi. (*Với bà Lượng*) - Cháu về. (*Quay trở lại*) - Thế nào cũng nhờ bác nói lại với chị Phái gửi giúp cho cháu gói quà vào cho anh Độ. (*Cả hai ông bà cùng yên lặng. Liệu về. Quyên hẳn học nhìn theo mãi*).

QUYÊN: - Ông bà định hỏi cô ấy cho cậu Độ nhà ta đấy ư?

ÔNG LƯỢNG: (*Nhìn vợ lúng túng*) - Cái này thì các cháu nó hứa hẹn

với nhau thế nào... Chứ vợ chồng nhà tôi thật tình là không biết gì.

QUYÊN: (*Cười*) - Tôi tưởng là ông bà hỏi rồi. (*Cười gằn*) - Được...

II

QUYÊN: - Thằng Quyền này hết vận rồi... Đến cái thứ con Liệu kiện mà tôi còn phải đổ.

ÔNG LƯỢNG: - Việc ấy thì thật là tôi không biết.

QUYÊN: - Cô ấy là dâu con trong nhà.

ÔNG LƯỢNG: - Đã là dâu con gì đâu...

Tiếng chặt Bạch đàn... Tiếng riu như roi quất vào bà Lượng. Bà bối rối tránh né, giơ hai tay như chống đỡ từng roi quất vào người mình. Bà bịt tai ôm đầu chạy đi.

LIỆU: - Đôi Bạch đàn chặt mất rồi ư?... Đến đây, những thấy đôi Bạch đàn, cháu tưởng đầu anh ấy vẫn có ở nhà. Đi đâu cháu cũng nhìn về đôi Bạch đàn. Ngày nào cháu cũng nhìn về đôi Bạch đàn... Cháu biết hai bác quý đôi Bạch đàn này lắm. Cháu xin hai bác đừng bán nó cho ai.

ÔNG LƯỢNG: - Chị Liệu ạ... Chị nghĩ đến thằng Độ, nghĩ đến vợ chồng nhà tôi mà chạy đi chạy lại, tôi cảm ơn. Còn như những việc trong nhà, chị nên để quyền cho tôi thu xếp. Chị quý thằng Độ một, tôi để ra nó tôi lo cho nó mười... Tôi sẽ phải lo cho nó. Thú thật với chị, tôi không muốn ai mang thêm thù oán đến cửa nhà tôi lúc này...

LIỆU: - Cháu hiểu ra rồi... Xin chào bác!

Liệu đau đớn vọt chạy đi - Đèn tắt, rồi sáng lên - Trở lại cảnh cũ.

ĐỘ: (*Trừng trừng nhìn về phía Quyền*) - Nếu ông hiểu được rằng ngay cả lúc chúng ta đang dừng lại mà nghe câu chuyện đau đớn này, thì ngoài kia ở tiền tuyến đang có hàng triệu con người nhận lấy hiểm nghèo, đói khát, cả chết chóc nữa... Vì cái gì? Phải chăng là vì đất nước thống nhất, độc lập... Vì muốn có một chính quyền

thật sự dân chủ. Những người ấy đang đổ máu cho một chính quyền dân chủ... Có phải thế không?... Có phải thế không! Có phải thế không?... (*Tiếng chặt cây... Độ ôm chặt lấy đầu*) - Thật khủng khiếp! Ông đã phá hạnh phúc của tôi, cướp đoạt những gì linh thiêng nhất... Làm sao không đau đớn... Nhưng cái đó cũng không bị được với những gì mà bao người phải vì nó mà đổ máu... Ông có nghe thấy không? Đấy!... Súng vẫn nổ đấy!... Những người bảo vệ chính quyền dân chủ đang ngã xuống đấy!... (*Nhìn thẳng vào Quyền*) - Ông đấy ư? Ông mà tự mệnh danh là chính quyền cách mạng đấy ư?...

Quyền gục mặt xuống suy nghĩ. Ông Lượng đến bên Độ.

ÔNG LƯỢNG: - Bây giờ thì thầy hiểu là thầy có lỗi. Chính thầy đã làm khổ mình, khổ con. Hiểu cho thầy, thầy làm vì con thôi.

ĐỘ: - Vì con ư... Thầy thấy đấy...

ÔNG LƯỢNG: - Thầy cứ tưởng đứt lót một tý, nhẩn nhục một tý cũng là chuyện thường tình. Nhiều người sống như vậy... Thầy cũng chỉ giống họ mà thôi.

ĐỘ: - Cách nghĩ ấy của thầy đã gây cho chúng con bao nhiêu cảnh đau lòng... lại còn góp phần làm xấu thêm cán bộ, nguy hại đến hợp tác xã, đến uy tín chính quyền ta nữa kia... (*Quay về phía Quyền*) - Còn ông... (*Quyền giật mình*) - Ông đừng sợ. Cái đáng sợ hơn chính là lương tâm ông lúc này. Ông đã phá hạnh phúc của tôi, cướp đi những kỷ niệm linh thiêng nhất, làm sao tôi không đau đớn... Nhưng cái đó không thể bị được, hành động sa đọa của ông đã cướp đi lòng tin của bố mẹ tôi, của làng xóm, của hợp tác xã này và uy tín của cán bộ ta...

ĐỘ: (*Với Liệu*) - Tôi xin lỗi Liệu về những điều tôi đã hiểu sai về Liệu... Liệu hãy cảm thông và thứ lỗi cho... Mong rằng...

LIỆU: - Không, muộn mất rồi! Bát nước đầy đã đổ... Mấy ngày nữa là em về bên kia sông rồi. Thiếp mời đã gửi đi gần hết... (*Cô đau đớn nhìn tấm thiếp trên tay rồi đưa cho Độ*) - Còn đây... Em xin mời hai bác và anh!

Liệu trao thiệp mời cho Độ rồi ôm mặt khóc, chạy vụt đi.

ĐỘ: - Liệu ơi! Liệu!...

Chị Thanh sang, vừa lúc Liệu chạy khuất.

CHỊ THANH: - Cậu Độ! Việc đã lỡ rồi... Cậu hãy bình tâm lại...

ĐỘ: - Em không ngờ sự việc lại như thế này. Em xin chính thức đề nghị với Đảng ủy, với Ủy ban...

CHỊ THANH: - Ủy ban, Đảng ủy đã nắm được tất cả. Tôi đến đây hôm nay cũng là để chính thức báo cho gia đình: ông Quyền đã bị đình chỉ công tác. Những hành động tham nhũng, lộng hành đã được chuyển sang tòa án để xét.

QUYỀN: - Tôi đã hiểu điều mọi người giận dữ... Mang danh là một cán bộ, nhưng chính tôi đã phá hoại con đường làm ăn tập thể. Phá hoại chính quyền, một cơ quan thiêng liêng nhất mà mọi người đã phải đổ máu để giành lấy.

CHỊ THANH: - Cả chính anh nữa đấy.

QUYỀN: - Hồi còn là một du kích chống Pháp, cái làng này bị địch chiếm, nằm trong hầm bí mật, tôi cũng ao ước có một chính quyền thực sự dân chủ... Và tôi sẵn sàng chết cho nó... Hiện nay trong cuộc chống Mỹ bảo vệ đất nước, bảo vệ chính quyền... nhiều người đã chiến đấu không tiếc sức. Tôi càng thấy rõ tội lỗi của tôi hơn... Tôi đã nhận được giấy gọi ra tòa. Tôi sẵn sàng nhận mọi hình phạt. Có điều tôi không thể ngờ được, tôi sa ngã tới chừng ấy!

Ôm mặt khóc bỏ đi. Độ vào trong nhà.

CHỊ THANH: (*Đến bên ông Lượng*) - Tôi đến hôm nay cũng là để trách bác nữa đấy.

ÔNG LƯỢNG: - Tôi biết, tôi có lỗi với chị.

CHỊ THANH: - Với cậu Độ, với chính bản thân bác kia. Bác chưa thực sự tin vào Đảng ủy, tin vào chính quyền, Ủy ban xã ta.

ÔNG LƯỢNG: - Chết... chị nói thế.

CHỊ THANH: - Tôi nói thật thôi... Các tổ chức của chúng ta có thể còn sót lại những kẻ xấu. Nhưng Đảng và chính quyền không dung tha những kẻ xấu ấy. Tại sao bác không biết dựa vào tổ chức để thực hiện quyền dân chủ của mình?!

ĐỘ: (*Đeo ba lô trên vai*) - Thầy!... Thầy cầm lấy thiệp mời rồi thu xếp quà mừng đám cưới... Con phải về đơn vị ngay thôi... Chào chị Thanh!... Con xin lỗi mẹ!...

Độ xốc ba lô đi nhanh ra ngõ.

BÀ LƯỢNG: - Trời ơi, Độ! Độ con ơi, Độ!...

HẾT